

Mark ec'Amani Mamn eke non

Ów ek'it eke wel k'uw any

Mark elm Jesu eci **jam** esel lew yony ab em ec'egh. Ob Kok e lel ab em a, wel b'esh'n Jan Mark. Li kok juma **erm** esel ek'el Pól lele Pier ab (Ob Kok 12.12; 13.4-13; 1 Pier 5.13). Jesu eci lís e low eke l'iri Pier dad a anake ni non a.

Mark am yegm ey eke Jesu el Nyam ec'Iy eke Nyam erur tasi. Eke Jesu ob juma kok nuh a, l'erurm eke wel k'uw'r any fafa ese **Mesi** af, ese eb ebu af, aḡke l'erur eke usu k'irm es ke l'ótu li yegm in e jam esel a low. Ow it eke li k'otar akr li yegm wel eb ebu yec'eke l'el a. Na sosiem anake l'edhḡ agh a eke l'ewlm a eke ki dad in e low ok agh ejec'a (Mark 1.34,44; 3.12; 5.43; 7.36-37; 8.26,30; 9.9). Eke dedeku a iri eke l'el Mesi a, ow ibnm etḡ Jwifel eci nuh af esel a ibi'r nyamn eyr eke -n'onyin ow ec'a sosiem.

Mark non Amani Mamn na agh a ek'elm Jwifel a eci. Lēgh sig em a, -l'igḡ sisekp nuh, kó yefenyina em a, -l'ub Jesu nawre, etḡ wel am ijr el gbre omn eke n'onyin a sosiem. Mark am non lel na atr el sos es yec'etḡ ke -n'ony omn Jesu eci abusu a eke ony ab em. N'am elu okm li yegm Jesu eci lec eke ij akm **abh** ehḡḡ a e low. N'am elu okm li dad eke Jesu in b'ewlm ʒl fēḡ, ow'n ony abusu eke ow'n ki kok sakrowa. N'am yegm wel yej'eke Jesu eci jam us a in elm akrowa owi ce, aḡke Jesu in ekn gbre lele luw ab. Eke -l'okn eke Jesu igb luw em, in eci gbre ij a otu eke k'atr el sos es -n'inym es kikri el eci gbre ij em.

Jan mij ok nuh es e Nyam odad eke dad Matie 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

- 1** ¹ Aḡa anake Jesu **Krist** [Nyam Jim][†] ec'Amani Mamn a ob nuh a,
² ese el el eke Nyam eci **kokoba** ob es Esayi non ab af:
Em Nyam, m'ow m'oh em ec'erm es ikḡ
anym kok ḡ ec'ejagb a.[†]
³ Egh nyam anḡ loj am elu lebl dad ese:
«Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a,

[†] **1.1** *Nyam Jim*: Mark eci silel esig oglog em a, wel éḡnm odad ikḡ na. [†] **1.2** Malaki 3.1; bèbmn Matie 11.10.

kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!»[†]

⁴Kin elel eke Jan mij ok nuñ es ey ÷km loj, ke am elu lebl dad: «Ìtɔnɔn erm em, òkr mij nuñ, ke Nyam b'ow oc ÷ny e sikpl a ap ÷ny.»⁵ Jude wus a nimum ec'agɔ a feɔ lele Jerusalem ec'ab ab am ow Jan ogɔ. -N'am eɔɔ el e sikpl a -leb agɔ a feɔ ec'any af, etɔ Jan am ok el mij nuñ Jurden erɔ. ⁶Jan sus mob eke wel kok gbɔɔkɔ kedebnam e suw em, etɔ l'egɔ ndey lel em e meb er em. In ec'ob eke li b'ij a el tete gbɔɔgbɔn lele mow mun ab.[†] ⁷N'am dad agɔ a feɔ l'ese: «Eɔɔ a ek'anɔ'm jam b'ow a, ÷ny abusu nɔɔɔ akm im, m'itm yeɔi eke mi k'is es bake m'ony in e cɔkrukɔ meb a mi mɔmu es.»[†] ⁸Em ec'a, m'am ok ÷ny mij nuñ mij em, kɔ in li b'ow l'ok ÷ny mij nuñ Abɔ Lala em.»[†]

Jesu e mij ok nuñ lele ebm ekn owi ab

Matie 3.13–4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13

⁹Legɔ ab em, Jesu anɔ Nasaret Galile wus af ow, etɔ Jan ok'r mij nuñ Jurden erɔ. ¹⁰Eke n'anɔ mij ab em n'am ey ÷km a, l'ekn afr agbr em etɔ Abɔ us'r es nuñ af ese kel af. ¹¹Etɔ lebl nyam anɔ afr ikɔ am dad ese: «Ìj el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em iɔn feɔ m'elu'ɔ em.»[†]

¹²Kpekɔ eke ow b'uwr a, Abɔ Lala oc im'n loj. ¹³N'anɔ yogɔ l'ij seɔɔ ekɔ yony eke **Satan** eju'r. L'ir yogɔ akp em e mindey ab, etɔ **afr** erm esel ow am kok in e l'is e low.

Jesu e jam esel krekrɔ ek'esɔ

Matie 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11

¹⁴Legɔ ab em eke wel elu Jan mij ok nuñ es sobel em a, Jesu im Galile wus af etɔ n'am ÷b Nyam ec'Amani Mamn a eci kokoba li dad l'ese: ¹⁵«L'egɔ a eke Nyam ewar a ow ñ, anke Nyam ec'es ew a ow titm. Ìtɔnɔn erm em ke ébr Amani Mamn a.»

¹⁶Eke Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw a, l'ekn ÷cn ibi esel agɔ yony, Simɔ lele lisijim Andre ab ek'am ok muw mij lekpl ab em. ¹⁷Jesu dad el nine: «Ùsr'm jam, m'ow mi kok ÷ny éel agɔ eb esel.» ¹⁸Kpekɔ -li digɔ el e muw a -l'ok es, etɔ -l'us ow jam. ¹⁹Jesu b'imn anym eci tel a, l'ekn Sebede jimel a, Jak lele lisijim Jan ab. -N'anɔ el eci mijetɔ ab em -n'am kok el eci muw a. ²⁰Kpekɔ Jesu esɔ el; -li digɔ el es Sebede lele el e juma kok esel ab ab -l'elu es letɔ ab em, etɔ -l'us ow jam.

Jesu ewlm abɔ ñuñ es a

Luk 4.31-37

²¹Jesu lel in e **jam** esel ab ab im Kapernayum ec'eb ab em. **Neneɔ** e legɔ a, Jesu ey **Nyam** nuñ igɔ usu a etɔ am yeɔm agɔ low. ²²Agɔ a ek'am

[†] 1.3 Esayi 40.3. [†] 1.6 Èkn 2 Éb Ebu 1.8. [†] 1.7 Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a.

[†] 1.8 Èkn Ob Kok 2.1-4. [†] 1.11 Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab.

iri in e low yegm a, low am iti any in ec'elet eke n'am yegmn agn low a sosisem, anke n'anm ese el ec'ol e **low** yegm esel ab af, kɔ n'am yegm wel low abusu ɔny em. ²³Ke Nyam nuɲ igɲ usu yogɲ eɲɲ nyam ek'**abɲ** nuɲ anɲ em a, am ɔg dad ese: ²⁴«Oy! Nasaret e Jesu, bla am erur eke ki kok ey ee? Kɔ ek'ow eke ki nuɲɲ ey ee? Em, m'uw eɲɲ ek'el'ɲ ab any: Nyam ec'erɲ es lala.» ²⁵Jesu dad abɲ nuɲ a odad lebl tuɔtuɔ em nine: «Yèwal, ke éy ɔkm eɲɲ na em!» ²⁶Abɲ nuɲ a mumu eɲɲ a læc em, etɲ am ɔg ey ɔkm in em.[†] ²⁷Agɲ a feɲ low iti any afɲɲ es toɲ batɲ -n'am bibrɲnin el ɔfr -l'ese: «Kɔ na bla lowi ana ee? Bogɲ ec'abusu ɔny em e low yegm owr ana ee? Eɲɲ ikɲ na ew **abɲ** eɲɲɲ yej'es, etɲ -li b'elum ow!» ²⁸Etɲ kpeɲɲ agɲ am dad Jesu e lís e low Galile wus nimum af.

Jesu ewlm ɔlu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Luk 4.38-41

²⁹Eke -n'anɲɲ **Nyam** nuɲ igɲ usu a -l'okr ɔkm a, Jesu, Jak lele Jan ab im Simɔ lele lisijim Andre ab ogɲ a. ³⁰Simɔ ey lis eke sos am etu es a, eru es. Etɲ kpeɲɲ wel dad in ec'ɔl owi ok Jesu. ³¹Jesu im eɲɲ yɔw a, l'ucu abu n'ɔny l'igbm ow, etɲ kpeɲɲ in ec'ɔl a oc'r es lís. Etɲ yɔw a am kok el e lís e low.

³²Ncebles em a, eke ligbn im eru es a,[†] agɲ ot el ec'ɔlu a feɲ is Jesu; **abɲ** eɲɲɲ esel yeji anɲ em. ³³Eb ab em ec'agɲ a feɲ as luku Simɔ eci lisany a. ³⁴Jesu ewlm ɔlu a lel el ec'ɔl eɲɲ eɲɲ a feɲ ab. N'am ogɲ abɲ eɲɲɲ a, etɲ l'elum wel abusu es eke wel ki dad odad, anke -l'uw eɲɲ a ek'el Jesu ab any.[†]

Jesu am ɲgboɲ Kapernayum

Luk 4.42-44

³⁵Lɛɲɲ eny ow em a, eke usu k'otm es a, Jesu igb ey gbeɲ etɲ im usu saw em. Yogɲ, n'am ɲɔɲɲ Nyam. ³⁶Simɔ lele lawlel a ek'anɲ in ab ab ok ɔkm im in ec'ɔl em. ³⁷Eke n'eɲan ow a, -li dad ow nine: «Agɲ a feɲ am ɔl'ɲ.» ³⁸Jesu dad el nine: «S'ɲgboɲɲ aɲa, s'ímn baɲɲ saw saw a, anke yogɲ yeji ow it eke mi ki dad el Amani Mamn a ec'odad. Na sosisem eci m'ow wus na af.» ³⁹Etɲ Jesu am ec Galile wus ab af nimum. N'am ɔb Amani Mamn a e kokoba **Nyam** nuɲ igɲ usu a feɲ, etɲ n'am ogɲ **abɲ** eɲɲɲ yeji.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Luk 5.12-16

⁴⁰Lɛɲɲ nyam **kokobe** es nyam ow am kok ɔɲɲ ibrm Jesu abu elum; l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etɲ n'am dad l'ese: «Eke ɲ erur, ɔtu eke

[†] 1.26 Èkn Mark 9.26. [†] 1.32 Ncebles em a, eke ligbn im eru es a: ke nɛnɛɲɲ e lɛɲɲ uwr ɲ; eke mɪlɛl kɛkɛ b'ok ɔkm a, ke lɛɲɲ ejeci ɔb nuɲ ɲ. Jwifɛl ec'ol em a, wel ɔtu eke sica wel k'ot ɔlu is Jesu. [†] 1.34 Bèbmɲ Ob Kok 16.16-17.

k'ayal'm.»⁴¹ In e low ɔny Jesu ɔɔɔɔɔɔ;† l'egɔɔm abu es l'itɔɔn ow etɔɔ li dad nine: «M'erur, àyl!»⁴² Kɔɔɔɔɔ kokobe a oc'r es lís, etɔɔ l'ayl. ⁴³ Jesu elu ɔlu a eke l'ewlm a abusu es eke k'im, etɔɔ l'ewar ow lebl tuɔtuɔ em nine: ⁴⁴ «Ìri senyn senyn, kì dad low na k'ok egɔɔ kaka! Gbɔɔkɔ ìm yegm **egb** waw es a sos, ke wáw egb esɛ elɛl eke Moís ec'ol a ibrm ab af, ke ow íj danjku.»†⁴⁵ ɔlu a im, etɔɔ usu a fɛɔɔ n'am dad low a eke eɔɔɔn a ec'odad. Na sɔsɛm Jesu ɔtum ilam sos any eb em, kɔ li b'anɔɔ usu saw em ke agɔɔ am anɔɔ susu a fɛɔɔ ow in ogɔɔ.

Jesu ewlm sos es wew es nyam

Matie 9.1-8; Luk 5.17-26

2¹ Eke sɛɔɔɔ beb ɛc a, Jesu ewl ow Kapernayum, etɔɔ dedeku a iri eke l'ɛc akɔɔ.†² Etɔɔ kɔɔɔɔɔ agɔɔ ɔɔɔɔ ow as luku gbugɔɔ a eb usu a fɛɔɔ; usu kaka anm, lisany a ɔɔɔɔ yeɔɔ usu anm. N'am dad wɛl Nyam ec'odad, ³ etɔɔ agɔɔ yar abu sos es wew es nyam am is Jesu. ⁴ Gbɔɔkɔ eke -li k'ɔtumɔ -l'okmɔ yogɔɔ a eke Jesu sig es agɔɔ a sɔsɛm a, -li fig usu nyam ɛl luw af a, etɔɔ -l'oc ɔlu a ek'anɔɔ in eci faja em a -l'usm es Jesu ec'any af. ⁵ Eke Jesu b'ɛkn agɔɔ a ec'ɔmɔ a, li dad sos es wew es a nine: «Em jim, m'oc ɔ e sikpl a m'ap'ɔ.»

⁶ Ol eci **low** any uw esɛl beb sig es yogɔɔ, etɔɔ am tutr el ec'erm em dad esɛ: ⁷ «Kɔ bla etɔɔ egɔɔ na am dad odad nɛnɛ ee? N'am ɔbr Nyam any! Bwo ec'egɔɔ ɔtu eke k'óc sikpl ap ek'ow elm Nyam ɔny coco ee?»†⁸ Eke Jesu uw el e sow tutr ab any a, li dad wɛl nine: «Kɔ bla etɔɔ am tutar ów amua na ɔny ec'erm em ee? ⁹ Kɔ bogɔɔ ec'anake ew fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wew es ab ee? “M'oc ɔ e sikpl a m'ap'ɔ”, oglog ke wɛl dád'r esɛ: “Ìgb oc ɔ eci faja a ke án es ee?” ¹⁰ Gbɔɔkɔ m'erur eke k'uwr low na any: wus na af, egɔɔ ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etɔɔ sica li dad sos es wew es a nine: ¹¹ «M'am dad'ɔ, ìgb oc ɔ eci faja a eb ejagb ìm gbugɔɔ!» ¹² Kɔɔɔɔ egɔɔ a ìgb agɔɔ a fɛɔɔ ec'any af, l'oc in eci faja a, etɔɔ l'ey ɔkm n'am an es n'im. Ow e low a iti dedeku ab any, etɔɔ -n'am kɔkɔlm Nyam -li dad -l'ɛsɛ: «Lɛɔɔ kaka s'ɛknm low akpasu na.»

Jesu esɔɔ Levi eke k'us'r jam

Matie 9.9-13; Luk 5.27-32

¹³ ɛmeny Jesu ewl im Galile eci mij nɛny a. Agɔɔ ɔɔɔɔ am ow in ogɔɔ, etɔɔ n'am yegm wɛl low. ¹⁴ In ec'ɛc em a, l'ɛkn Alfe jim Levi, eke sig es wus labm eb usu. Jesu dad'r nine: «Ûs'm jam!» Levi ìgb etɔɔ us'r jam.

¹⁵ Ow e jam a, Jesu im Levi ec'akɔɔ a, etɔɔ am ij ob. **Wus** labm eb esɛl ɔɔɔɔ lele **sikpl** esɛl ab am ij ob Jesu lele in eci **jam** esɛl ab ab, anɔɔke agɔɔ amua e ɔɔɔɔ

† 1.41 In e low ɔny Jesu ɔɔɔɔɔ: Mark eci silɛl esig oglog em a Jesu ebl erm ok'r af. † 1.44 Èkn Matie 8.4 ec'akr otar a. † 2.1 akɔɔ: Mark 1.29 em a, ke wɛl tutr ek'ow el Simɔ Pier lele Andre ab ec'akɔɔ. † 2.7 Bèbmɔ Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25.

anake am us'r jam a. ¹⁶ Eṭṭj ol e **low** yegm esel ek'el **Farisiel** ec'ogog ec'agn a, ekn eke Jesu am ij ob agn amua feṭṭj ab; eṭṭj -li dad in eci jam esel a nine: «Kɔ bla eṭṭj n'am ij ob wus labm eb esel amua lele sikpl esel' amua ab ee?» ¹⁷ Jesu iri odad a eke -n'am dad a, eṭṭj dad el nine: «Agn a ek'anṭj sos tuɔtuɔ em a, íbram sos kok es, kɔ ʒlu anake b'íbrm sos kok es a. M'owm eke mi k'ēsṭj agn eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kɔ m'ow eke mi k'ēsṭj «sikpl esel'.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Matie 9.14-17; Luk 5.33-39

¹⁸ Lēṭṭj nyam, Jan mij ok nuṅ es eci **jam** esel a lele **Farisiel** ab am **enṭj** neny. Agn ow am íbrm Jesu ese: «Kɔ bla sosiem eṭṭj Jan mij ok nuṅ es eci jam esel a lele Farisiel ec'ab ab **b'enṭj** neny eṭṭj ṅ e jam esel a énṭm neny ee?» ¹⁹ Jesu dad el nine: «Kɔ am tutar ek'agn lawlel eke wel esṭj mebi eci es gbegbl em a ɔtu eke k'ēsṭj neny eke yow ec a anṭj el ab ee? Njan! Sēṭṭj a feṭṭj eke yow ec a b'ow anṭj el ab a, -li b'ow -l'ij eṭṭj -li b'ow -l'ēṭṭj. ²⁰ Gbəkɔ lēṭṭj am ow eke wel b'ow ɔny yow ec a oc es el ec'aranṭj, ke sica -n'enṭj neny gɔṅ.»

²¹ Eṭṭj Jesu ub el nyandre nine: «Eṭṭj ócm gbad owr lele gbad sig ab ɔbarm gignm. Eke kok eben, ke gbad owr a b'ow ɔny gbad sig a agbr em; eṭṭj gbad a ec'em agbr a b'ow agb ɔɔɔ. ²² Eṭṭj emeny eṭṭj ócm mar owr okm marel sig em. Eke kok eben a, mar owr a b'ow inṭj toṅ ba ke ʒny marel sig a ɔb es. Eṭṭj wel b'ow irmn mar a lele marel ab ab. Tasi em a, mar owr, marel owr em wel k'ok.»[†]

Eṭṭj ec'Iy el nenēṭṭj ec'es ew es

Matie 12.1-8; Luk 6.1-5

²³ **Nenēṭṭj** e lēṭṭj nyam, Jesu lel in eci **jam** esel ab ab am ecr seṭṭj ɔgm eci. El ec'ejagb us em a, jam esel a am bubm egbey a. ²⁴ **Farisiel** ow eṭṭj am íbrm Jesu ese: «Ís any ekn, kɔ bla sosiem eṭṭj ṅ e jam esel a am kok low ek'ey ec'ol a ɔɔm abusu eke wel ki kok nenēṭṭj e lēṭṭj ee?»[†] ²⁵ Jesu ɔdu eb dad el nine: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agn ab ab kok lēṭṭj nyam eke namn am ɔny el ab ee? ²⁶ L'ey Nyamel em, eṭṭj in eci agn ab ab -l'ij eṭṭj waw eci futufutu a. Low na ey **egb** waw es ligbel Abiatar e lēṭṭj ab em. Ey ec'ol a ɔṅ abusu eke eṭṭj waw esel ɔny coco k'ij eṭṭj waw e futufutu na.»[†] ²⁷ Jesu ign af dad nine: «Nyam kok nenēṭṭj eṭṭj e nimamn sosiem kɔ ow elm nenēṭṭj sosiem Nyam kokm eṭṭj. ²⁸ Na sosiem anake eṭṭj ec'Iy el nenēṭṭj yeji ec'es ew es a.»

Jesu ewlm eṭṭj ek'abu wew es nenēṭṭj e lēṭṭj

Matie 12.9-14; Luk 6.6-11

3 ¹ Emeny Jesu ewl ow **Nyam** nuṅ ign usu a. Yogṭj, l'ekn eṭṭj nyam ek'abu wew es. ² Agn a feṭṭj ek'anṭj Nyam nuṅ ign usu a ok'r anyamn

[†] 2.16 Èkn Luk 15.2 eci akr otar a. [†] 2.22 Èkn Matie 9.17 ec'akr otar a. [†] 2.24 Èkn Matie 12.2 eci akr otar a. [†] 2.26 Èkn 1 Samiel 21.2-7; 2 Samiel 15.35; Ob Ap 24.5-9.

af am lɛr gbiy ɛkn, eke li b'ow l'ewlm ɛgɛ na **nɛnɛgɛ** e lɛgɛ na, aɛke -n'am ɔl low nyam eke -li k'ɛbr ow af -l'ok ow ɔw af.[†] ³Jesu ɛsɛ ɛgɛ a ek'abu wɛw es a, ɛtɛ li dad ow ninɛ: «lɛgɛ ow aɛa inɛm es aɛgɛ a fɛɛ ec'any af!» ⁴ɛtɛ n'am ibrm aɛgɛ a ek'anɛ yogɛ a l'ɛsɛ: «Nɛnɛgɛ e lɛgɛ a bla lowi ɛy ec'ol a ɔɛ abusu eke wɛl ki kok ee? Low nimamn kɔ low ɛɛ ee? Wɛl ɔtu eke ki sɔg ɛgɛ oglog wɛl ɛgb'r es luw ee?» Kɔ -l'ɔbm kpu. ⁵ɛtɛ Jesu am lɛr ɛl ɛrm bebl ɛm; sos yeji ɔw'r es aɛke -n'ɔnym sɔɛɛ ikɛ kaka. Li dad ɔlu a ninɛ: «Ègɛm abu es!» L'ɛgɛm abu es ɛtɛ l'ewl. ⁶Kpɛkɛ Farisiel a ok ɔkm Nyam nuɛ igɛ usu a, ɛtɛ **Erɔd** Antipas ec'ogog ec'agɛ ab ab -n'im -n'am as luku, -l'ɔl eɛle eke -li k'ɔnyɛ Jesu bake -l'ibi ow.

Agɛ nɔɔ am ow Jesu ogɛ
Matie 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19

⁷Jesu lel in e **jam** ɛsɛl ab ab ocr sos es im Galile e mij saw a, ɛtɛ aɛgɛ nɔɔ am us'r jam. Agɛ am aɛɛ Galile, Jude, ⁸Jerusalem, Idume, Jurɛn ogog eci wus ab af, Tir lele Sidɔn eci baɛɛ saw saw a ow. Bieku na am ow eke k'ɛkn Jesu aɛke -l'iri ɔw a fɛɛ ek'ow am kok a. ⁹Jesu dad in e jam ɛsɛl a ninɛ: «Òcr mijetɛ nyam owr ɛwr es aɛa, yec'ɛtɛ ke dedeku a k'átram im sel.» ¹⁰Eke Jesu ewlm aɛgɛ nɔɔ a sosiɛm, aɛgɛ a fɛɛ ek'ony ɔl ɛɛɛ ɛɛɛ a, am itarir eke k'ɛɛɛ usu itɛɛ in abu. ¹¹Ek'agɛ ek'**abɛ** ɛɛɛ aɛɛ ɛm a b'ɛkn Jesu a, -li b'ok wus ow ec'any af -n'am babarm -l'ɛsɛ: «lɛ Nyam ec'ly.» ¹²Kɔ Jesu am ijɛ ɛl nɛny kpɔɛkpɔɛ dad ɛsɛ: «K'ùlmn'm es!»

Jesu sɔsum ɛrm ɛsɛl lew yony ot
Matie 10.1-4; Luk 6.12-16

¹³Ca Jesu uyu lafeny af, l'ɛsɛ aɛgɛ eke l'erur a ɛtɛ wɛl ow in ogɛ. ¹⁴ɛl ɛm a li sɔsum aɛgɛ lew yony l'ot [ɛtɛ n'ɔɛ wɛl nin **ɛrm** ɛsɛl].[†] Li sɔsum l'ot wɛl eke wɛl k'anɛ in ab ke n'am ɛrm wɛl -n'im -l'ɔb **gbɛngɛbi** usu a e kokoba. ¹⁵N'ɔɛ wɛl abusu eke wɛl k'ogɛ **abɛ** ɛɛɛ yeji. ¹⁶Kin ɛrm ɛsɛl lew yony a ec'en: Simɔ (Jesu igɛ'n nin af Pier),[†] ¹⁷Jak lele lisijim Jan ab, ɛl Sebede ec'ey (Jesu ɔɛ ɛl nin Bwanerges[†] ek'el nyandre ɛm: “aɛgɛ ek'el e low kok b'ot nyamgbrany es”), ¹⁸Andre, Filip, Bartelemi, Matie, Toma, Jak Alfe jim, Tade,[†] Simɔ low dogɛɛ ɛs, ¹⁹lele Judas Iskariot ek'ɔl Jesu ij ab ab.

Wɛl am cicr Jesu eke n'ony aɛgɛ ec'abɛ
Matie 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10

²⁰ɛmeny Jesu ɛwl meny ow aɛɛ a. Agɛ nɔɔ ɛwl meny ow as luku yogɛ toɛ Jesu lel in e **jam** ɛsɛl ab ab ɛɛɛ abusu eke k'ij ob yeji. ²¹Jesu ec'akɛ

[†] **3.2** Èkn Matie 12.10 eci akr otar a. [†] **3.14** Mark eci silel esig beb ɛm a, wɛl ɛɛɛ sodad ek'anɛ ob na [...] ec'araɛɛ ɛm a. [†] **3.16** Pier: ow e nyandre el *lebn*. Èkn Matie 16.16-18; Jan 1.42. [†] **3.17** *Bwanerges*: bèbmɛn Luk 9.54. [†] **3.18** Èkn Matie 10.3 eci akr otar a.

ec'agɲ am ow eke k'oc'r ab im aɲke -n'am iri[†] eke Jesu in ki kokm eɲɲ em owi.

²² Eɲɲ ol e low yegm esel ek'anɲ Jerusalem ow a am dad ese: «**Belsebul, abɲ** eɲɲɲ ec'es ew a, anɲ Jesu em! Ow anake ow b'ɔɲ'n abusu ke li b'ɔtu l'ogɲ abɲ eɲɲɲ a.» ²³ Jesu esɲ el eɲɲ n'am dad wɛl sodad nyandre em l'ese: «Ayaf **Satan** ɔtu eke k'ogɲɲ in sosi ar ee? ²⁴ Eke batɲ es ew nyam ec'agɲ b'ogɲ ar el ɔfr em, es ew a k'ɔtum anm ij. ²⁵ Eɓen nɛnyembri nyam bosu nyam ec'agɲ ek'ubr em el ɔfr a, k'ɔtum anm ij. ²⁶ Eke batɲ Satan b'ogɲɲ in sosi ar, oglog Satan neny ókrm af in obi ab ij a, ke in eci abusu a k'ɔtum ibnm ij; in eci es ew a uwr ŋ. ²⁷ Eɲɲ emeny, eke wɛl erur eke k'im ey lɛc es nyam ec'akɲ iy'r mil a, ow it ke wɛl fɲɲ anym ɔny awɲ'n gbuɲ ke wɛl ɔtu ey in ec'akɲ a ot in eci mob a fɲɲ.»

²⁸ Eɲɲ Jesu igɲ af dad nine: «M'am dad ɔny nawre em tasi, agɲ ɔtu eke k'ɛɲɲ sikpl fɲɲ lele sodad eɲɲɲ fɲɲ eke -li b'ow -li dad -l'ok Nyam af ab ab ec'oc ap. ²⁹ Gbɛkɔ ek'egɲ nyam dad low ɲɲɲ ok Abɲ Lala af a, li k'ow n'ɛɲɲm ow ec'oc ap lɛɲɲ kaka, aɲke low ɲɲɲ a b'ow anɲ'n af sɛɲɲ fɲɲ.» ³⁰ Jesu dad odad na ok ol e low yegm esel ab af, aɲke -li dad ek'abɲ ɲɲɲ in anɲ ow em sosiem.

Jesu lis lele lisijimɛl ab
Matie 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹ Eɲɲ Jesu lis lele lisijim jam esel ab ab ow. -N'inym es gbeɲ a eɲɲ -n'ɔɲ eɲɲ ey akɲ a eke k'ɛɲɲ'n. ³² Agɲ ɲɔɲɔ ok es iwr elul Jesu em, eɲɲ wɛl dad'r eke: «Kin, esɲ lele esɲ jimɛl ab ek'ow inym es gbeɲ a. -N'am erur eke -li k'ɛkn'ɲ.» ³³ Eɲɲ Jesu dad nine: «Kɔ bwo el em lis ee? Eɲɲ kɔ bwo el el em lisijimɛl ee?» ³⁴ Eɲɲ eke l'ew nyamn li lɛr agɲ a ek'ok es iwr did elul il em a, li dad nine: «Kin em lis lel em lisijimɛl ab ek'anɲ aɲa, ³⁵ aɲke eɲɲ kaka fɲɲ eke bi kok Nyam ec'erur a, el em lisijim, em lisijow, lel em lis ab.»

Wus akpasu akpasu yar e nyandre em odad
Matie 13.1-9; Luk 8.4-8

4 ¹ Sakp ejeci, Jesu ow Galile eci mij neny a, eɲɲ n'am yegm agɲ low. Agɲ ɲɔɲɔ ow ar did elul il em. Na sosiem l'ey mijetɲ nyam ek'anɲ mij af ab em eɲɲ li sig es. Bieku a nimum ok es mij neny a. ² Jesu am ot nyandre em ec'ow ɲɔɲɔ yegmn el low. In eci low yegm ab em, n'am dad l'ese: ³ «Iɲɲɲ lɔru es irir! Lɛɲɲ nyam, egb ewl es nyam im ɔgm am ewl egb. ⁴ Eke n'am ufɲ egb ey ab es a, [†] beb ok ebr af eɲɲ ɔr ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sɛc enym. Kpɛkɲ -l'ɛli sɛc a ek'enym a sosiem. ⁶ Kɔ eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke eli ok ɔkm a eɲɲ li wɛwr ow es aɲke

[†] 3.21 -n'am iri: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad ese -n'am dad. [†] 4.4 Èkn Matie 13.4 eci akr otar a.

min ɔnym el wus tasi. ⁷Bɛb ejeci ok usu eke mirɔ anɔ. Mirɔ a eli ɔny awɔ el es. Na sɔsiɛm -l'ɔsum ey kaka. ⁸Gbɛkɔ egb ey a e bɛb ok wus mamn af. -L'eli -l'ok ɔkm, -l'agb ɛtɔ -l'ɔsu ey. Bɛb ɔsu likɔ lele lɛw ab, bɛb ec'a ekɔ nyahan ɛtɔ ow e bɛb a ɔsu ekɔ yen.» ⁹Ɛtɔ Jesu igɔ af dad nine: «Ek'ɔnyɔ ɔru eke k'irir, ke irir sɛnyɔ sɛnyɔ!»

Low sɔsiɛm eke Jesu b'oc nyandɛ odad yegmn agɔ low

Matie 13.10-17; Luk 8.9-10

¹⁰Eke Jesu anm bieku ab ab ij a, in e **jam** esel lew yony a lel agɔ a eke b'ann in ab a, am ibrm'n low sodad nyandɛ ab af. ¹¹Jesu dad el nine: «ɔny ɛɔan Nyam eci **gbɛngbi** usu a ec'ow a eke lɔl es a ec'any uw. Kɔ el ec'a, nyandɛ em cɛ m'am dad el, ¹²yec'ɛtɔ ke

-li bi lɛr ke -li k'ɛknmn;
-li b'iri ke ow k'okm el es sos em,
aɔke blel ow am ok el es sos em,
blel -l'ɛwl meny -l'ow Nyam ogɔ,
ke blel ow ap el low.»[†]

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Luk 8.11-15

¹³Ɛtɔ Jesu dad agɔ a ek'ann yogɔ a nine: «ɔny ɔtumɔ irimɔ egb ewl es a ec'odad a e nyandɛ? Ayaf b'ow ɔtur irir sodad nyandɛ em a fɛɔ ee? ¹⁴Egb ewl es a ewl Nyam odad. ¹⁵Ebr ab af a eke egb a ok a, el agɔ eke b'iri odad a. Kɛkɛɔ **Satan** ow ɔny odad eke wɛl ewl el ec'erm em a oc es. ¹⁶Mebn wus a eke egb a ok a, el agɔ eke b'iri odad a ke kɛkɛɔ eb'r sos em iɔn em. ¹⁷Gbɛkɔ, -li yebmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel cɛ. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbɛ ij owi b'ow Nyam odad a sɔsiɛm a, -li b'egbr ɔmn a fafa. ¹⁸Wus a eke mirɔ ɔɔɔ anɔ af ke egb a ok af a, el agɔ eke b'iri odad a. ¹⁹Gbɛkɔ wus aɔa ec'erm mij ebr, ob ɔny e mɛju lele wus ec'ow aw ejeci ɔɔɔ iy el erm em gbɔɔ, ɛtɔ ɔny odad a awɔ es el em, ke ɔtum ɔsum ey kaka. ²⁰Wus mamn a el agɔ eke b'iri odad a ke eb'r. Ow ɔsu ey el em. Bɛb ɔsu likɔ lele lɛw ab, likpr ɔsu ekɔ nyahan ɛtɔ beb a ɔsu ekɔ yen!»

Kenie e nyandɛ em odad

Luk 8.16-18

²¹Jesu ibrm el nine: «Kɔ kenie eke wɛl b'igɔ a, ob ew eke wɛl k'ubur es oglog kɔfa ew eke wɛl k'oc ɛw sɔsiɛm wɛl b'igɔ ee? Njan! Tasi em a, ob gege af wɛl b'itmn es.»[†] ²²Ɛben low fɛɔ eke lɔl es a b'ow ɛy ɔkm, ɛtɔ yec'ek'ann ncebɔ em a b'ow ilm any usuayl em. ²³Ke ɛgɔ ek'ony ɔru eke k'iri a, iri gɔɔ!»

[†] 4.12 Esayi 6.9-10, Septant em oc'odad eke wɛl oc. [†] 4.21 Bɛbmɔ Matie 5.15; Luk 11.33.

24 Eɛɛny Jesu dad el nine: «Èwr low fɛɛ eke b'ow irir a erm sɛnyɛn sɛnyɛn! Aɛɛke akunda yec'em eke b'ow ocr ebmnin ob ɔɛɛn eɛɛn eɛɛc'a, ow em cɛ Nyam yeɛɛi b'ow ebmn ɔɛɛn ɔny, eɛɛn li b'ow li kok l'akm ɔny ec'a. 25 Tasi em a, eɛɛn ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ eɛɛn ek'irim kaka a, tɛl a eke l'iri a yeɛɛi, wɛl b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Egb ey eke el obi eli ok ɔkm e nyandre em odad

26 Eɛɛny Jesu dad nine: «Nyam e **gbreɛɛɛɛɛɛ** usu a otarir es odad na ab: igɛɛ nyam ewl egb ey in ec'ɔgm a. 27 Sica n'im eɛɛn n'am ir eb, l'ɛru es l'igb, ncok lele lɛɛɛn owr ab esɛ sɛɛɛn fɛɛn ec'ab af. Gbɛkɔ egb ey a eli ok ɔkm eɛɛn am agb ek'ɛɛɛn a in obi uwm ow e low kaka any. 28 Kɔ wus in obi li bi kok eɛɛn egb ey a b'eli ok ɔkm, agb toɛɛn usu sel em. 29 Eɛɛn ek'egb ey a usu a, kɛɛɛɛn eɛɛn a ow el ec'ub em, aɛɛke ow it eke sica wɛl k'ub el gɔɛɛ.»†

Likɛɛ e liy ec'odad nyandre em

Matie 13.31-32, 34; Luk 13.18-19

30 Eɛɛny Jesu dad nine: «Bla lowi wɛl ɔtu eke k'oc bɛbmn Nyam e **gbreɛɛɛɛɛɛ** usu ab ab ee? Eɛɛn bogɛɛ ec'odad wɛl ɔtu eke k'oc dadr ow e low ee? 31 Nyam e **gbreɛɛɛɛɛɛ** usu a anɛ esɛ likɛɛ e liy nyam eke wɛl ewl af. Gbuɛɛ eke wɛl k'ewl'l a, l'el egb ey a fɛɛn em eci likekli tasi. 32 Sica eke li b'eli l'ɛy ɔkm a, li b'agb l'akm wɛl fɛɛn. Li b'ok ál, li faf es toɛɛn bake ɔr ám ow sus mel in ec'ál a eci low ew a.»

33 Sodad nyandre amua em anake Jesu b'oc am dadr el Nyam ec'odad a, yec'a cɛ eke -l'ɔtur eke -li k'oc -l'ɛw es erm em a. 34 Sakp sakp fɛɛn Jesu b'oc sodad nyandre em am dadr el ów. Gbɛkɔ eke li b'anɛ in e **jam** esɛl ab ab a, li b'otar ów a fɛɛn akr l'ok wɛl.

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Luk 8.22-25

35 Lɛɛɛn a cɛ eci ncebles a, Jesu dad in e **jam** esɛl a nine: «S'úbar mij jam a.»† 36 Eɛɛn eke -l'elul bieku ab es a, jam esɛl a ok lɛɛn a eke Jesu anɛ em ab em, eɛɛn -n'im. Mɛɛn eɛɛci yeɛɛi anɛ el saw. 37 El ec'ubr em a, kɛɛɛn lidgbegb okr el es eɛɛn mra am elul el, toɛɛn mij am bubm ok el lɛɛn em. 38 Jesu gbɛ ekpɛn ob, ɛru es lɛɛn nɛny a am ɛru memn. Jam esɛl a am uwr'r dad'r esɛ: «Low yeɛɛm agɛɛ es, kɔ ɛy e luw na eke s'am ow s'uw a, ow am kokm'n low kaka ee?»

39 Jesu ufɛɛm es eɛɛn dad lidgbegb a lele mij ab ab nine: «Ìrmn es! Àdar!» Eɛɛn lidgbegb a ec'elu a ubr es eɛɛn usu a fɛɛn irm es tiɛɛ. 40 Sica Jesu am dad in e jam esɛl a esɛ: «Kɔ bla eɛɛn ɛrɛɛn am ɔny ɔny ee? Kɔ ɔny k'ɔnyɛm ɔmn

† 4.29 Bèbmn Joel 4.13. † 4.35 Èkn Luk 8.22 eci akr otar a.

ce ee?»⁴¹ Jam esel a erɲn ligbel am ɔny etɲ am dad el ɔfr em ese: «Kɔ bwo el egɲ ikɲ na eke lidgbegb lele mij ab b'ɔny in ec'elum ab ee?»[†]

Jesu ewlm abɲ ɲɲ es nyam

Matie 8.28-34; Luk 8.26-39

5¹ Jesu lel in eci **jam** esel ab ab im ok Galile eci mij jam a, Geraseni[†] eyɲ eci wus ab af. ²Eke n'anɲ mijetɲ ab em l'us es a, kpekɲ egɲ nyam anɲ egɲ es oc usu a ey ɔkm ow am ɔbr'r. Egɲ a, **abɲ** ɲɲ anɲ'n em. ³**Suwɔmu** ec'araɲn anake li b'anɲ a. Egɲ kaka ɔtum ucurm'n es, ɲgbraka em bɔbɔ yeji, ⁴anɲke sakp nɔnɔ wel b'awɲ'n akr lele sabu ab ɲgbraka em, kɔ li b'ɔny fɛɲ li bubr es. Egɲ kaka ɔnym lɛc eke k'ɔtu ɔny'n yeji. ⁵Segɲ fɛɲ, nɛok lele legɲ owr ab, li b'anɲ suwɔmu ek'anɲ mafeny em a ec'araɲn; n'am babarm ke n'am ot mebn li kokr in sosi mob.

⁶L'ɛkn Jesu akpoj em, l'uru es l'ow, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af, etɲ n'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ese: ⁷«Jesu, Nyam ek'anɲ afr kpekpe ec'Iy, kɔ bla lowi anɲ ey araɲn ee? Nyam e nin em m'am ɲɔɲɲ'n, ki kok'm low ɲɲ!» ⁸Abɲ ɲɲ a ew lebl am dad eben anɲke Jesu ikɲ anym dad'r nine: «Abɲ ɲɲ, ɛy ɔkm egɲ na em!» ⁹Ca Jesu am ibrm'n ese: «Kɔ ayaf wel b'ɛsɲɲ'n ee?» Li dad nine: «Wel b'ɛsɲ'm “Bubute”, anɲke s'eny nɔnɔ.» ¹⁰Etɲ n'am at lebl es ni ɲɔɲɲ Jesu l'ese: «K'ɔgɲ abɲ eɲɲɲ amua k'ɲgboɲ wus ikpr ab af.»

¹¹Yogɲ, gbroke nɔnɔ anɲ ek'am ij ob lafeny a saw.[†] ¹²Abɲ eɲɲɲ a am ɲɔɲɲ Jesu dad ese: «Ogɲ ey s'im sigbroko amua ogɲ a yec'etɲ ke s'ók el em!» ¹³Jesu ɔɲ el ow ec'abusu. Abɲ eɲɲɲ a ok ɔkm egɲ ab em, etɲ im ok sigbroko ab em. Gbroke a fɛɲ ek'anɲ yogɲ a ɔtu eke k'ij fandi yony. El a fɛɲ -n'anɲ lafeny ab af -l'uru es -l'ok mij lekpl ab em, etɲ -n'emn.

¹⁴Es uru em, sigbroko ɔsu esel a ewl im am ɔb amani eb ab em lele sikpukpu em ab. Etɲ agɲ am ow ɛkn low yec'a ek'ey a. ¹⁵-L'ow -n'ɛɲɲ Jesu, etɲ -l'ɛkn egɲ a eke legɲ sig em abɲ eɲɲɲ anɲ em a eke sig es. Sica li sus mob; nɲɲ em ayal. Etɲ agɲ a erɲn am ɔny. ¹⁶Agɲ a ek'ɛkn ów a fɛɲ ek'ɛɲɲ egɲ a ek'ɔny abɲ eɲɲɲ a, lele low yec'a ek'ɛɲɲ sigbroko ab ab a, am awl ow ec'ów ok el. ¹⁷Etɲ agɲ a fɛɲ ek'ow a okr af am ɲɔɲɲ Jesu eke li k'ɲgboɲ el eci wus ab af.

¹⁸Eke Jesu am ey mijetɲ ab em a, egɲ a ek'ɔny abɲ eɲɲɲ bake ewl a am dad'r ese: «Ek'ow akpl'ɲ sos em, ke m'am erur eke mi k'anɲ ɲ ab!» ¹⁹Jesu egɲm, gbɛkɔ li dad ow nine: «Éwl im ɲ ec'agɲ a ogɲ a, ke áwl ów a fɛɲ eke ɛs Kɔtɔkɔ kok ɔɲɲ a, lele ɔɔɲ ikɲ e n'ɔny ɲ ec'ab ab a ok el.»

[†] 4.41 Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. [†] 5.1 Geraseni: Èkn Luk 8.26 lel in ec'akr otar ab ab. [†] 5.11 Eke sigbroko anɲ eb ab em, ke ow am yegm eke low na am ey agɲ ek'elm Jwifel a eci eb em, anɲke gbroke el Jwifel e criɛ (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8).

20 Ɛgɛɛ a im, ɛtɛɛ l'ɔb nuɛ Ɛb Lɛw† ab ɛm, n'am dad ɔw a fɛɛ eke Jesu kok ɔɛɛ'n a l'ok agɛ. Ɛtɛɛ agɛ a fɛɛ low iti any.

Jesu ewlm yɔw nyam ɛtɛɛ igbm Jayirus jɔw a luw ɛm

Matie 9.18-26; Luk 8.40-56

21 Eke Jesu anɛɛ mij jam a owr mijetɛɛ ɛm ɛc'a, agɛɛ ɛɛɛɛ gbɛl ow iwr did ɛlul il ɛm mij nɛny yogɛ. 22 Ɛgɛɛ nyam eke wɛl b'ɛsɛɛ Jayirus, **Nyam** nuɛɛ igɛɛ usu a ɛc'ɛs ɛw ɛs anɛɛ ow ɛtɛɛ eke l'ɛkn Jesu a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ɛc'any af. 23 N'am at lebl ɛs ni ɛɛɛɛɛ Jesu li dad l'ɛsɛ: «Ɛm jɔwli am uw. Ɔw ke ɛt'r abu nuɛ, yec'ɛtɛɛ ke li k'ɔwɛm kɔ ke n'ɛɛɛɛ owr.» 24 Jesu ab -n'im, ɛtɛɛ agɛɛ ɛɛɛɛ a ɛk'aam ɛwɛl a am itarir -l'ul il.

25 Bieku na ɛm, yɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛdɛɛɛ ɛs toɛɛ ij akpo lew yony anɛɛ. 26 L'ij gbɛɛ ɛɛɛɛ gbɛl sos kok ɛsɛl ɛɛɛɛ ɛc'abu ɛm. Ni ɛɛɛɛɛ in ɛc'os fɛɛ, kɔ l'ewlm, gbɛkɔ catɛɛ anake ɔl a am ɔtu yɛɛɛ'a. 27 Ɛtɛɛ eke l'iri Jesu e l'is e l'ow a, l'ow l'ɛy dedeku ab ɛm, l'ɛc Jesu jam, ɛtɛɛ l'itɛɛɛ ow ɛci mob sus ɛm a abu.† 28 Ke li dad in ɛc'ɛrm ɛm nine: «Blɛl mi k'itɛɛɛ in e mob sus ɛm a abu ɛɛ, ke m'ewl ɛɛ.» 29 Kɛkɛɛɛ l'ɛkn eke mebl a ɛk'am ok'r a ɛdɛɛ ɛs, ɛtɛɛ l'ɛkan in sosi ɛm eke l'ewl in ɛc'ɔl ab ɛm. 30 Akɛ af yogɛɛ ɛɛ Jesu uw any eke l'ɛc nyam ɛy ɔkm in ɛm. L'ɛdɛɛ meny bieku ab ɛm ɛtɛɛ n'am ibrm wɛl li dad l'ɛsɛ: «Kɔ bwo ɛc'ɛgɛɛ itɛɛɛ ɛm ɛci mob sus ɛm a abu ɛɛ?» 31 In e **jam** ɛsɛl a am dad'r ɛsɛ: «Ám ɛkn agɛɛ ɛɛɛɛ na ɛk'am itarir -l'ul'ɛɛ a, ke ɛm ibrm ɛgɛɛ ɛk'itɛɛɛɛɛ abu ɛɛ?» 32 Ɛtɛɛ Jesu am ɛw nyamn in e saw saw a, yec'ɛtɛɛ ke l'ɛkn ɛgɛɛ a eke kok low na a. 33 Yɔw a ɛrɛɛɛ am ɔny, n'am ufɛɛ, aɛke l'uw low a ɛk'ɛɛɛɛɛ ab any. Na sosiɛm l'ow l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ɛc'any af, ɛtɛɛ l'ɛgɛɛ low a l'eb. 34 Jesu dad'r nine: «Ɛm jɔw, ɛ ɛc'ɔmn a ewlm'ɛɛ!† Ím ɛrm ɛs ɛy ɛm, ke ɛwɛl ɛ ɛc'ɔl ab ɛm gɔɛɛ.»

35 Jesu odad anɛɛ nɛnym am dad ɛtɛɛ agɛɛ anɛɛ Jayirus ogɛɛ a ow. -N'am dad ow -l'ɛsɛ: «Ejɔɛ uw! K'ɛɛɛ low yɛgɛm agɛɛ ɛs gbɛɛ ɔfɛɛ ɔfɛɛ.» 36 Jesu usm ɛl e sodad ebl a jam† kɔ li dad Jayirus nine: «K'uru ɛrɛɛɛ, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco ɛɛ.» 37 N'ɔwm ɛgɛɛ kaka abusu eke k'im ɛwɛl l'ɛk'ow elm Pier, Jak lele Jan ɛk'el Jak lisijim ab ɛɛ. 38 -N'im -l'ok Jayirus ɛc'akɛɛ a; yogɛɛ, sɛg ɔnym nuɛ. Jesu ɛkn ɛk'agɛɛ am ikɛɛ ɔɛɛ babarm. 39 L'ɛy akɛɛ a, ɛtɛɛ n'am ibrm wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ bla sosiɛm ɛtɛɛ am ikɛɛɛ ɔɛɛ ɔgr ɛɛ? Dɛdɛɛwɛl a, l'uwɛm kɔ memn n'am ɛru.» 40 Ɛtɛɛ dedeku a am kokɛɛ Jesu miyɛr. Ow sosiɛm l'ogɛɛ agɛɛ a fɛɛ ok ɔkm. Gbɛkɔ l'ɛsɛɛ iy ɛs a, iy lis a, lel in ɛci jam ɛsɛl agɛɛ nyahan ab ab, ɛtɛɛ -l'ok akɛɛ a eke dɛdɛɛwɛl a anɛɛ a. 41 N'ɔny ow abu, ɛtɛɛ li dad ow nine: «*Talita, kum!*»† (Ow e nyandre ɛl: “Dɛdɛɛwɛl, m'am dad'ɛɛ, igb!”) 42 Kɛkɛɛɛ

† 5.20 Ɛkn Matie 4.25 ɛci akr otar a. † 5.27 Ɛkn Matie 9.20 ɛc'akɛɛ otar a. † 5.34 ɛ ɛc'ɔmn a ewlm'ɛɛ: odad na Grek ɛm a, wɛl ɔtu ɛk'itɛɛɛ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ ɛ ɛc'ɔmn a sɔg'ɛɛ.

† 5.36 Jesu usm ɛl e sodad ebl a jam: odad na Grek ɛm a, wɛl ɔtu eke itɛɛɛ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ: *marem, Jesu iri ɛl e sodad a.* † 5.41 *Talita, kum:* Sɛbr a eke -li b'ɛbr ab ɛm e nyam ɛk'el Arame a, Jesu oc dadɛɛ odad.

dedyɔwli a igb etɲ n'am an es. Ke dedyɔwli a, n'ony akpo lɛw yony. Agɲ a fɛɲ ek'anɲ yogɲ a, low iti any. ⁴³Jesu am dad ɛl lebl tuotuo em ese: «Kì dadr k'okr ɛɲɲ kaka.» Etɲ emɛny l'igɲ af li dad nine: «Òɲan in ob tel l'ij.»

Nasaret baɲɲ eyɲ ubm Jesu nawre

Matie 13.53-58; Luk 4.16-30

6 ¹Jesu ɲgboɲ yogɲ, etɲ n'im Nasaret baɲɲ a eke l'agb a. In eci **jam** esel a im ewl'l. ²**Neneɲɲ** e lɛɲɲ a Jesu am yegm agɲ low **Nyam** nuɲ igɲ usu a. Yogɲ, agɲ ɲɲɲ anɲ. Eke -n'am iri Jesu eci low yegm a, low am iti ɛl any etɲ -n'am dad -l'ese: «Kɔ bogɲ low na anɲ ow'r ee? Etɲ bogɲ eci nuɲ em ɔny anake n'ɛɲɲ ab ee? Ayaf li b'ɔtu li kok sakrowa amua yej'ee? ³Kɔ ɛɲɲ na ow elm ɔɔɔ es ɔdu es ab ee? Mari jim[†] ab ee? Jak, Jose, Jud lele Simɔ ab ec'el lisijim ee? Etɲ kɔ lisijowel gbɛ irm ey ab aɲa ee?» Ów amua fɛɲ ɔɔm Nasaret eyɲ abusu eke k'ony ɔmm Jesu em. ⁴Ow sosiem li dad wel nine: «Usu a fɛɲ wel b'ony **kokoba** ɔb es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb a, in ec'agɲ em, lel in ec'akɲ ab ce eke wel ɔnym in ec'elum.»[†] ⁵Jesu ɔtum kokm akrowa kaka Nasaret yogɲ, ek'ow elm ɔlu beb eke l'at abu nuɲ ke ewl a. ⁶Etɲ eb eyɲ a ec'ɔmm ɔnym a e low am at'r sel.

Jesu erm in e jam esel lɛw yony a

Matie 10.5-15; Luk 9.1-6

Emɛny Jesu am ec baɲɲ baɲɲ a ek'anɲ saw saw yogɲ a, etɲ n'am yegm agɲ low. ⁷L'eseɲ **jam** esel lɛw yony a, etɲ l'ɔb nuɲ n'am erm wel agɲ yony yony. N'ɔɲ wel abusu **abɲ** ɛɲɲ fɛɲ eci nuɲ af. ⁸Etɲ n'am ijl wel neny li dad l'ese: «Ony ec'ejagb us em a, k'ɔcr ob kaka ek'ow elm kpama ce. K'ɔcr futufutu, k'ɔcr ekpr, k'ɔcr os k'anɲ ɔny ekpr em. ⁹Ókr ɔkrukɔ gbɛ, ke éwal mob sus em nyam ce. ¹⁰Eke batɲ okr akɲ nyam etɲ agɲ a eb ɔny a, ke áɲɲ yogɲ toɲ ɔny eci lɛɲɲ a eke k'imn a ow. ¹¹Eke batɲ usu nyam ec'agɲ ɛɲɲ ebm ɔny, oglog ɛɲɲ eke k'iri ɔny e neny em ec'odad, ke ókr ɔkm yogɲ, cícr ɔny ec'akr sɛc a okr ɛl es,[†] ke ow ij low ɲɲɲ a eke -li kokr a eci danɲu.» ¹²Jam esel a im etɲ -n'am ɔb erm em itɲɲ eci kokoba. ¹³-N'am ogɲ abɲ ɛɲɲ ɲɲɲ, etɲ -n'am udu ɔlu a mun nuɲ -l'ewlm wel.[†]

Jan mij ok nuɲ es e luw owi

Matie 14.1-12; Luk 9.7-9

¹⁴Eke Jesu e nin a eb es usu a fɛɲ a, eb ebu **Erɔd** Antipas yeji iri in e lebl. Wel am dad ese: «Jan mij ok nuɲ es igb luw em; na sosiem anake n'am ɔny abusu li kok sakrowa a.» ¹⁵Beb am dad ese: «**Eli.**» Oglog am dad ese: «ɛɲɲ na anɲ ese **kokoba** ɔb esel esig ab af.» ¹⁶Ek'ów amua na ok Erɔd

[†] 6.3 Èkn Jan 6.42. [†] 6.4 Bèbm̄n Luk 4.24 lele Jan 4.44 ab. [†] 6.11 Èkn Matie 10.14 ec'akr otar ab. [†] 6.13 Bèbm̄n Jak 5.14.

ɔru em a, li dad nine: «Jan mij ok nuɲ es a eke m'ɔɲ abusu wel ubr nuɲ es a, anake igb luw em a!»

¹⁷⁻¹⁸ Kin elel eke Jan mij ok nuɲ es e luw owi a ecr. Erɔd Antipas oc lisijim Filip e yɔw Erodiad. Jan im dad Erɔd nine: «Ow itm eke k'oc esɲ jim e yɔw.»[†] Etɲ ow sosiem Erɔd ɔɲ abusu wel ɔny Jan ok ɲgbraka elu sobel em. ¹⁹Erodiad ɔny Jan e sifn; n'am erur eke li k'ibi ow kɔ n'ɛɲnm ow ec'abusu, ²⁰anɲke Erɔd b'ɔny Jan eci muru. Tasi em a, li b'oc ow esɛ eɲɲ lala af, esɛ low nɛny nyam es af, etɲ li b'ew ow erm. Eke batɲ l'iri Jan ec'odad, ke ow ám ew'r sel at sos em. Gbɛkɔ li b'erur eke li k'iri ow ec'odad.

²¹Sica lɛɲɲ nyam Erodiad eɲɲ abusu eke k'ibi Jan mij ok nuɲ es a. Ow el Erɔd e mew ec'es gbɛgbl e lɛɲɲ. Erɔd esɲ in eci saw saw e nyimn esel a fɛɲ, srɔda eyɲ fandi eci anym esel a, lele Galile ec'agɲ eɲɲ ab ab ob ij em. ²²Yogɲ anake Erodiad jɔw ow ey ob ij usu a, ke am ub ey a. Erɔd lel agɲ a eke l'esɲ ob ij em ab ab erur dedyɔwli a e low. Etɲ Erɔd am dad dedyɔwli a esɛ: «Kɔ bla ob iy am ibrm eke mi k'ɔɲ ee?» ²³N'am ij nɛny li dad l'esɛ: «Ibrm im ob fɛɲ ek'am erur a, m'ow m'ɔɲ. Ek'ow el em ec'es ew a eci likpr bɔbɔ yeji, m'ow m'ɔɲ.» ²⁴Kpɛkɲ yɔwli a uru es im dad ok lis nine: «Em lis, kɔ bla ob iy mi k'ibrm ee?» Lis dad'r nine: «Ibrm Jan mij ok nuɲ es e nuɲ a.» ²⁵Kpɛkɲ dedyɔwli a ogɲ es im eb ebu a ogɲ a, etɲ li dad ow nine: «Is'm sicaca Jan mij ok nuɲ es a eci nuɲ a wayas em!» ²⁶Eb ebu a sos ɔw es amani a eke l'iri a eci, gbɛkɔ li k'ɔtum l'ɔwrm sar ij, nɛny a eke l'ij lele agɲ a eke ok es ab ab sosiem. ²⁷Kpɛkɲ n'ɔɲ usu ɔsu esel ab em ec'ɛɲɲ nyam abusu eke k'im ubr Jan nuɲ es. N'im sobel em yogɲ, etɲ l'ubr ow nuɲ es. ²⁸L'oc l'ow n'ɔɲ dedyɔwli a, etɲ ow oc im ɔɲ lis. ²⁹Eke Jan eci **jam** esel a b'iri low na a, -l'ow, etɲ -l'oc ow eci sos meɲl a -n'im -l'oc es.

Jesu iyr agɲ ek'afɲ fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

³⁰⁻³¹ **Erm** esel a eke Jesu erm a, ewl ow etɲ eke -l'okr es Jesu ab a, -n'am ɔb juma a fɛɲ eke -li kokr a lele low a eke -li yɛɲmn agɲ ab ab a ec'amani -l'ok ow. Eke -n'am dad ow odad a, agɲ nɔkɔ am ow etɲ am ewl toɲ -n'ɔnymn abusu kaka fɛɲ eke -li k'ij ob; etɲ Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Owr s'imn saw em aɲa, bake ébr sel tel.»

³²El ɔny -l'ok mijetɲ em -n'aam usu saw em ek'irm es. ³³El ec'im em a, agɲ ekn el, etɲ l'uw any ek'ow el Jesu lele in eci jam esel ab ab anake aam a. Kpɛkɲ agɲ amua anɲ baɲɲ a ogɲ es ikɲ anym im ok usu a eke -n'aam a. ³⁴Mijetɲ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agɲ nɔkɔ ek'ok es esɛ **mɛɛɛb** ek'ɔnym ɔsu es af,[†] etɲ el owi ɔny'n ɔɔɲɲ. Ow sosiem, n'am yɛɲm wel ów nɔkɔ.

[†] 6.18 Èkn Matie 14.4 ec'akr otar a. [†] 6.34 ɔsu es: bèbm̄n Awl 27.16,17; 1 Éb Ebu 22.17.

³⁵Eke legɲ ec a, jam esel a ow eɲn Jesu etɲ am dad'r ese: «Legɲ ec, etɲ usu na yeji ew usu saw em. ³⁶Òk agɲ ab es ím sikpukpu a lele baɲn baɲn ek'ann̄ saw saw aɲa ab ab em yec'etɲ ke -l'ɔl ob ij.» ³⁷Jesu dad el nine: «Ŋny obi, ɔɲn el ob -l'ij!» -Li dad ow nine: «Kɔ futufutu os ekɲ lɛw† si k'im s'ɔl s'ow s'ɔɲ el -l'ij ee?» ³⁸Li dad wel nine: «Ìmn ekan! Kɔ futufutu abi ann̄ ɔny ee?» -N'im -l'ibrm etɲ -l'ɛwl mɛny -l'ow -li dad nine: «Futufutu yen lele ɔcn yony ab cɛ ann̄.» ³⁹Li dad jam esel a eke k'ɔɲ agɲ a ok es eku em eku em suw owr ab af. ⁴⁰-N'ɔɲ agɲ a ok es sɛrɲ em sɛrɲ em. Beb ok es ekɲ yen yen, oglog ok es ekɲ yony lele lɛw lɛw ab. ⁴¹Jesu oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab, l'igbl any ogɲ afr, etɲ l'ɛlu Nyam bia. Li bubr em n'ɔɲ in e jam esel a eke ki cɛc ɔɲ agɲ a. Li cɛc wel ɔcn yony a yeji. ⁴²Agɲ a fɛɲ ij ob a lok iy. ⁴³Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku etɲ ow iy mulu lɛw yony.† ⁴⁴Agɲ a fɛɲ ek'ij ob a, egɲ fandi yen ann̄ em.

Jesu am an es mij lekpl ab af

Matie 14.22-33; Jan 6.15-21

⁴⁵Kpɛkɲ eke low na ey oc es a, Jesu ɔɲ in e **jam** esel a ok mijetɲ ab em eke k'ikɲ anym im mij lekpl a e jam a, Betsayida eb ogog a, ke n'ánn̄ in obi l'afɪ biekɲ ab es. ⁴⁶Eke l'ɛlu wel es a, l'uyɲ lafeny ab af eke li ki ɲɔɲn Nyam.

⁴⁷Eke legɲ am uk a, jam esel a ann̄ mijetɲ ab em, mij araɲn yogɲ, etɲ Jesu ann̄ ákpaf a. ⁴⁸Jesu ekn eke jam esel a am ij gbɛ mij ɔr ab em, anke lɛf am elu ɔbr el. Eke legɲ am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im eɲn el, n'am ɔl eke li k'afɲ wel es. ⁴⁹-L'ɛkn ow ek'ow am an es mij ab af ow; -li tutr ek'ow el ɔɲnabɲ, etɲ -n'am babarm. ⁵⁰El fɛɲ -l'ɛkn ow etɲ -li kpikprɪm es. Kpɛkɲ Jesu dad el nine: «Èrm úsu ɔny lokm! Èrɲn k'ɔny ɔny! Kɔ em!» ⁵¹L'ey mijetɲ ab em li sig wel es em, etɲ lɛf a irm es. Jam esel a low iti any toɲ afɲn es, ⁵²anke akrowa a ek'ey futufutu a eci cɛc em a, -l'irim ow okm el es sos em, el ec'erm tuɔtuɔ a sosiem.

Jesu ewlm ólu Genesaret wus af

Matie 14.34-36

⁵³Eke Jesu lel in eci jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a, -n'im -l'ok Genesaret eb em. -L'itr mijetɲ ab es, etɲ -l'us es. ⁵⁴El ec'es us em a, kpɛkɲ agɲ uw Jesu any, ⁵⁵-l'ɛwl amani a wus ikpr a nimum af etɲ agɲ ot el ec'ólu ogo af am ow yogɲ a eke -l'irir eke Jesu ann̄ a. ⁵⁶Usu a fɛɲ eke Jesu am ey a, ke ow el baɲn gbɛl em o, ke ow el baɲn likekli em o, ke ow el kpukpu em o, agɲ am ot ólu ow ejɛm araɲn. -N'am ɲɔɲn ow eke ow ki yeɔ wel itɲn in e mob sus em a ec'enyembri a cɛ abu, etɲ agɲ a fɛɲ ek'am itɲn mob sus em a abu a, am ewl.

† 6.37 Os nyam el ɔgm juma kok es nyam eci legɲ nyam e labm sɔg. † 6.43 Bèbm̄n 2 Éb Ebu 4.42-44.

Ey lagñel ec'eb ir owi

Matie 15.1-9

7 ¹Ca Farisiel lele ol e low yegm esel beb ek'ann Jerusalem ow ab ab, iwr did elul Jesu em. ²-L'ebmn nyamn eke Jesu e **jam** esel ab em ec'agn beb yogm sabu ese elele eke el ec'eb ir a am ibrm ab af, etñ -n'am ij ob.

³Ke tasi em a, Farisiel lele Jwifel beb ab ogñ a, eke yogm abu, k'utum ijm ob; anke -li b'ucu el agñiyel ec'eb ir owi amua -n'onny es. ⁴Na sosiem, eke -n'ann an ol usu batñ -l'ow gbugñ, -l'ijmn ob eke -l'akprm mij sos. ⁵Etñ emeny -n'onny agñ em ec'eb ir owi nonnon yej'eke -li b'osu ese mij kpok, ob ijr kpokpo lele sijowre ab ec'elele eke wel k'etñ es ab af.

⁵Ow sosiem Farisiel a lele ol e low yegm esel ab ab am ibrm Jesu ese: «Kò bla etñ ey lagñel ec'eb ir owi a ek'wñ ey a, ñ e jam esel a eluam ee? -Li b'ot sabu ek'aylm -n'am ijr ob.» ⁶Jesu am dad el ese: «Ony, agñ enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad ony e lis e low in e kokoba ob ab em:

Nyam dad eke agñ amua na neny em cfr cfr
-n'am kòklm im,

kò el ec'erm a kpab es em e lis.

⁷Nuñ cfr cfr agñ amua am igñ'm,
anke agñ em ec'ow anake -li b'oc
-n'am yegmn agñ low a.» [†]

⁸Etñ emeny Jesu usr af dad nine: «Ony bi waal Nyam ec'ol a ec'ow a elul es, etñ b'ucur agñ em ec'a onyn es.» ⁹Etñ emeny l'ign af nine: «Ony, onyn nyandre nonnon ek'ow em b'ignñ Nyam e sol a okr es, ke b'ucur ony ec'agn em ec'a onyn es! ¹⁰Tasi em a, Mois dad nine: “*Elum asñ lel esñ ab.*” Etñ l'usr af nine: “*Egñ eke yayr es lele lis ab a, lit eke wel k'ibir.*” ¹¹Etñ ony, ony e low yegm ab em bi dadr esre, ek'egñ nyam in dad ow es oglog ow lis in ese: “Ob a eke mi k'wññ ñ eci abu elum ec'a, ob a el Kòrban” (ow e nyandre el, ob eke wel oc ew es Nyam ec'egb wawr wñ eci), [†] ¹²ony b'elul abusu es ek'egñ ikñ na, kí kokm low kaka wam es lele lis ab ij. ¹³Eben anake ony, b'onyn Nyam ec'ow ek'elu abusu es eke wel ki kok a otr es, ke b'ucur ony ec'agn em ec'a ek'irir a onyn es a. Etñ onyn ow bubute gbel e bi kokr ese low ikñ na af.»

Ów eke b'wñ ke egñ úwm ann

Matie 15.10-20

¹⁴Emeny Jesu esñ agñ a etñ am dad el ese: «Iñññ loru es ony feñ k'irir. ¹⁵Ow elm ob ek'egñ b'ij ok lokm a, wam'n l'uwmm ann, kò ów tutr eke

[†] 7.3 Luk 11.38. [†] 7.4 -l'ijmn ob eke -l'akprm mij sos: odad na Grek em a, wel wtu eke itññ ejec'em dad ese: -l'ijmn ob kaka feñ eke b'ann ob an ew usu ow a eke -li yoyogm es. [†] 7.5 Èkn Matie 15.2 ec'akr otar a. [†] 7.6-7 Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc. [†] 7.10 Okm Ok 20.12; Ol Okn 5.16. [†] 7.10 Okm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. [†] 7.11 Èkn Matie 15.6 ec'akr otar a.

b'ann in ec'erm em ey ɔkm a anake b'ɔŋ'n l'uwm ann a. ¹⁶ [Ke egŋ fəŋ ek'ɔny ɔru eke k'iri a, ɪri gɔŋ!][†]

¹⁷Eke Jesu elu agŋ ab es im ey akŋ a, in e **jam** esel a im eŋn'n etŋ am ibrm'n esɛ: «Òtar nyandre a ek'ub a e low akr òk ey!» ¹⁸Etŋ n'am dad wel l'ese: «Kɔ ɔny yeŋi k'ɔtum k'irimm low na eci nyandre ee? Uwmn any ek'ow elm ob ek'egŋ b'ij ok lokm a, k'ɔtum ɔɔm'n l'uwm ann, ¹⁹kɔ ów tutr eke b'ann in ec'erm em ey ɔkm a anake b'ɔŋ'n ke l'uwm ann ab ee? Aŋke ob e li b'ij l'ok sos em a, lokm ow b'ok'r kɔ ow elm erm em, etŋ li b'iny l'ok es.» (Odad ebl na em a, Jesu am yeŋm ek'ob fəŋ akpl iju.)[†] ²⁰Etŋ emeny Jesu dad nine: «Ów tutr eke b'ann egŋ em ey ɔkm a b'ɔŋ etŋ l'uwm ann. ²¹Tasi em a, egŋ ec'erm em anake sow tutr eŋuŋ a fəŋ b'ann, ke b'ɔŋ'n l'ij **nfaci**, l'iy mil, l'ibi egŋ, ²²l'erum ɔw ejec'ab, l'erur lawl ec'ob; li kok low ŋuŋ, l'ɛju egŋ, li wuwlm ów ab, n'ɔnyŋ egŋ nyamn eyr, li cak cak egŋ, n'ɔny tutre, ke l'ij nyamb a. ²³Ów amua fəŋ eke b'ann egŋ ec'erm em ok ɔkm a, anake b'ɔŋ ke l'uwm ann a.»

Utuyɔw nyam ɔny ɔmm Jesu em

Matie 15.21-28

²⁴Jesu ŋgboŋ yogŋ a e n'ann a, etŋ n'im l'ey wus ikpr a eke titm Tir ab af. Eke l'ey akŋ nyam a, l'erurm eke wel k'uw any eke l'ow n'ann yogŋ, gbekɔ ow ibnm etŋ amani a eb es eke Jesu in ow aŋa. ²⁵Yɔw nyam ek'in ec'iy ɔwli ɔny **abŋ** ŋuŋ a, ɪri eke Jesu ow ann eb ab em. L'ow n'eŋn ow etŋ l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. ²⁶Yɔw a elm Jwif, wel ew'r Fenisi eb em, Siri wus af.[†] N'am ŋɔŋŋ Jesu eke k'ogŋ abŋ ŋuŋ ek'ann jɔwli ab em a elu ɔkm. ²⁷Kɔ Jesu dad'r nine: «Yèb, wel ɔŋ etuey ob ij ye aŋke ow itm eke wel k'oc el ec'ob ij a ɔŋ mɔwr ey.»[†] ²⁸Yɔw a ɔdu eb etŋ dad nine: «Egŋ gbɛl, nawre tasi dad. Gbekɔ mɔwr ey eke b'ann tabl ew a, b'ij etuey ec'ob eke b'akm el ok wus a.» ²⁹Jesu dad'r nine: «Low na eke dad a sosiem, ɔtu eke k'im gbugŋ. Abŋ ŋuŋ a ey ɔkm ŋ ec'iy ab em.» ³⁰Yɔw a im gbugŋ etŋ eŋn in ec'iy a ek'eru es ob erur ob af, etŋ l'ekn yeŋi eke abŋ ŋuŋ a ey ɔkm ow em.

Oru ablu ebrm nyam ec'ewlm owi

³¹Sica Jesu ŋgboŋ Tir eci wus ab af, ecr Sidɔn eci, ubr Eb Ləw a e wus ab af, im ok Galile e mij a ogŋ a. ³²Agŋ oc egŋ nyam ek'oru abl ke ɔtum dadm odad okm es a is Jesu, etŋ am ŋɔŋŋ'n eke li k'at ow abu nuŋ. ³³Jesu elu bieku ab es, oc ɔlu a im saw em. L'ot sabu ey l'ok ow ɔru em, etŋ l'oc in e sar nenym a l'udu ow ann. ³⁴Sica Jesu igbl any ogŋ afr, bubm sel ok etŋ dad egŋ a nine:

[†] **7.16** Mark eci silel esig oglog a, wel eŋnm sodad ek'ann ob na [...] ec'araŋŋ em

a. [†] **7.19** Bèbmn Ob Kok 10.9-16. [†] **7.26** Yɔw a, Israel ec'efnu esig ab em ec'egŋ.

[†] **7.27** mɔwr ey: èkn Matie 15.26 ec'akr otar a.

«Efata!»[†] (Ow e nyandre el “Figl!”) ³⁵Kpekɛɛ ɛɛɛɛ a am iri ów, anm kpab’r es nenyɛm ɛtɛɛ l’ɔb nuɛɛ n’am dad odad senyn senyn. ³⁶Jesu ijl agɛɛ a neny dad nine: «Ki dadr low na k’òkr ɛɛɛɛ kaka!» Sica eke li b’ijl wel neny eke wel kí dadm a, yogɛɛ anake agɛɛ a yeji, b’im am ɔb low a ec’amani a. ³⁷Agɛɛ a fɛɛɛɛ anɛɛ low any iti ligbel ɛm toɛɛ am dad ɛsɛ: «Fɛɛɛɛ eke li bi kok a b’el ów amamn ɔfr. Li bi kok óru ablu am iri ów ɛtɛɛ el a ek’ótum dadm odad a, yeji bi dad ów.»

Jesu iyr agɛɛ fandi yar lok

Matie 15.32-39

8 ¹Lɛɛɛɛ ab ɛm, ɛmeny agɛɛ ɔɔɔɔ gbɛl ow iwr did ɛlul Jesu ɛm. Eke -n’onym ob kaka eke -li k’ij a, Jesu ɛsɛɛ in e **jam** esɛl a, ɛtɛɛ dad ɛl nine: ²«Agɛɛ amua e low am ɔny’ɛm sɔrɛɛ, anɛɛ kin sɛɛɛɛ emum nyahan ɛtɛɛ eke -n’anɛɛɛ ɛm ab ke -n’onym ob kaka eke -li k’ij. ³Eke m’am ɛlu ɛl es -n’im namn, -li k’ow -n’onymn lɛc ɛl ec’ɛjagb us ɛm, anɛɛ ɛl ɛm ec’agɛɛ nyam nyam anɛɛ susu kpekpe ow.» ⁴In e jam esɛl a am dad’r ɛsɛ: «ɛtɛɛ sica bogɛɛ si k’ɛɛɛɛ ob ij s’ɔɛɛ ɛl usu saw ɛm na ek’ɛɛɛɛ irm ab ee?» ⁵Jesu ibrm ɛl nine: «Kɔ futufutu abi ɔnyɛm ab ee?» ɛtɛɛ jam esɛl a dad nine: «Lɔbɛɛ.» ⁶Sica Jesu ɔɛɛɛ abusu eke dedeku a k’ok es wus. Lot futufutu lɔbɛɛ a, l’ɛlu Nyam bia, li bubr ɛm, ɛtɛɛ n’ɔɛɛ in e jam esɛl a eke ki cɛc dedeku a. ɛtɛɛ jam esɛl a cɛc ɔɛɛ ɛl fɛɛɛ. ⁷-N’onym ɔcn abi ka ab. Jesu oc yeci yeji ɛlu Nyam bia ɛtɛɛ ɔɛɛ jam esɛl a eke ki cɛc ɔɛɛ ɛl. ⁸Agɛɛ a ij ob molok iy ɛl toɛɛ ob wawal es. Jam esɛl a ɛc ot ob a fɛɛɛ eke wal es a ɛtɛɛ ow ij mulu ɛgbɛl lɔbɛɛ. ⁹Agɛɛ a fɛɛɛ ek’ij ob a, ɔtu eke k’ij agɛɛ fandi yar. Sica Jesu ɔɛɛ ɛl abusu eke -li k’im, ¹⁰ɛtɛɛ kpekɛɛ in lel in e jam esɛl ab ab -l’ok mijetɛɛ ab ɛm -n’im Dalmanuta[†] eci wus ab af.

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ɛwr nyam

Matie 16.1-4

¹¹**Farisiel** ow ɛɛɛɛ Jesu ɛtɛɛ am atar ów es in ab. Eke -l’erurir eke -li k’uk ow meb a sosiem, -li dad ow nine: «Kòk meny ɛwr nyam ɔɛɛ ɛy yec’ɛtɛɛ ke s’úw any tasi ek’ow ɛl Nyam ɛrm’ɛɛ ow.» ¹²Jesu bubm sel ok ɛtɛɛ dad nine: «Bla sosiem ɛtɛɛ yefenyɛna ec’agɛɛ amua am ibrm eke k’ɛkn meny ɛwr ee? M’am dad ɔny nawre ɛm tasi: wel k’ow kokm meny ɛwr kaka ɔɔm ɔny.» ¹³ɛtɛɛ l’ɛlu wel es, l’ɛy mijetɛɛ ab ɛm l’ubr mij jam a.

Jam esɛl a low a k’okm es sos ɛm kaka

Matie 16.5-12; Luk 12.1

¹⁴Eke -n’im a, **jam** esɛl a ijl es eke k’eb futufutu, ek’ow elm futufutu nyam a cɛ eke -n’onymn ab mijetɛɛ ab ɛm a. ¹⁵Jesu am ijl ɛl neny dad ɛsɛ:

† **7.34 Efata:** Arame ɛbr ɛm Jesu dad. † **8.10 Dalmanuta:** ɛkn Matie 15.39. Yefenyɛna ɛm a, wel uwm Dalmanuta lele Magadan ab eci yogɛɛ ek’anɛɛ ab any. Ow ɔtu eke k’el ɛb nyam cɛ eci en yony oglog ɛb yony ek’ɔb okr af eci nin.

«Èwr erm! Ke ósur sos **Farisiel** lele **Erɔd** ab e lijru a e lís.»¹⁶ Jam esel a ek'iri low na a am dadarir el ɔfr em ese: «Eke s'ebm futufutu a sosiem anake n'am dad ey ów amua a.»

¹⁷Eke Jesu iri ów a eke -n'am dadarir el ɔfr em a, n'am dad wel l'ese: «Kɔ bla sosiem etɔ am dadr esre: "Eke s'ebm futufutu a sosiem ee?" Kɔ k'irimn ce ee? Kɔ ow k'okm ɔny es sos em ce ee? Kɔ ɔny ec'erm tuɔtuɔ a sosiem ee?»¹⁸⁻¹⁹ *ɔny elil anyamn etɔ éknmn es ee? Elil ɔru etɔ írimn ów ee?*[†] K'ɔknmn læɔ a eke m'ubr futufutu yen em m'ɔɔɔ agɔ fandi yen a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake ecr otr ab ee?» -Li dad nine: «Lew yony.»[†]
²⁰Emeny l'ibrm wel nine: «Læɔ a eke m'ubr futufutu lɔbɔ ab em m'ɔɔɔ agɔ fandi yar a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake ec otr ab ee?» -Li dad nine: «Lɔbɔ.»[†]
²¹Etɔ Jesu usr af dad el nine: «Etɔ emeny sica k'irimn ow k'okm ɔny es sos em ce ee?»

Jesu ewlm any eflu nyam Betsayida

²²Jesu lel in e jam esel ab ab im ok Betsayida. Yogɔ agɔ oc any eflu nyam ow etɔ am ɔɔɔɔ'n eke li k'itɔɔ ow abu. ²³Jesu ucu any eflu a abu ɔny etɔ oc'r ab im baɔɔ saw a. Yogɔ l'oc sar l'ubr ow anyamn em, l'ok ow sabu any etɔ l'ibrm ow nine: «Kɔ am ekn es ee?»²⁴ Any eflu a figi anyamn etɔ dad nine: «M'am ekn agɔ ek'am an es, gbekɔ m'am ekn el ese ekɔ af.»²⁵ Emeny Jesu ok'r sabu any etɔ n'am ekn es senyn senyn. Sica l'ewl tasi etɔ n'am ekn ob feɔ ese elel ek'ow it ab af. ²⁶Etɔ Jesu dad'r nine: «Èb ejagb im gbugɔ; kɔ k'ɔkɔ any kpeɔɔ kpeɔɔ k'im k'ey agɔ ab em.»

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Matie 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷Ow e jam a, Jesu lel in e **jam** esel ab ab us ejagb aam baɔɔ baɔɔ a ek'anɔ Sesare Filip eci wus ab af a. Eke -n'anɔɔ ejagb -n'aam a, Jesu ibrm in e jam esel a nine: «Kɔ ayaf agɔ bi dadr em e lís ee?»²⁸ -Li dad ow nine: «Agɔ beb bi dad ese ɔ Jan mij ok nuɔ es, beb bi dad ese ɔ **Eli**, etɔ agɔ likpr ec'a, -li b'oc'ɔ ese **kokoba** ɔb esel ab em e nyam af.»²⁹ Etɔ Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔny obi ɔny obi a, ayaf b'ocar'm ee?» Pier ɔdu eb dad nine: «ɔ el **Mesi** a.»³⁰ Jesu ijɔ el nenɔ kpon kpon eke -li ki dadmn in e lís e low -l'okmn eɔɔ kaka.

Jesu am ewar in e luw lel in e luw em anɔ igb ab

Matie 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹Jesu am yeɔm in e **jam** esel a low dad el ese: «Ow it ek'egɔ ec'**Iy** k'ij gbre nɔɔɔ; ke agɔ ekpekp, **egb** waw esel egbel lel ol e **low** yeɔm esel ab iɔɔ elu'l es, ɔɔ wel ibi'r ke seɔɔ nyahan, l'igb agɔ ek'uw ab em.»³² N'am

† 8.18 Jeremi 5.21; Ezekiel 12.2. † 8.19 Èkn Mark 6.35-44. † 8.20 Èkn Mark 8.1-9.

dad wɛl sodad amua l'ɛrum mar. Na sɔsiɛm Pier oc'r ab im saw ɛm ɛtɛɲ am ɛnym'n abr dad'r ɛsɛ: «Kì dad odad nɛnɛ.»³³ Eke Jesu ewl mɛny ler in e jam ɛsɛl a, li dad Pier lebl tuɔtuɔ ɛm nine: «**Satan**, kpàb'm es lís, aɲke ɲ e tutr a elm Nyam e tutr, kɔ na aɲɲ ɛm e tutr.»

Elɛl eke wɛl k'usr Jesu jam

³⁴Eke Jesu ɛɲɲ dedeku a lel in e **jam** ɛsɛl ab ab a, n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Ek'ɛɲɲ nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a[†] ke l'ús'm jam. ³⁵Tasi ɛm a, ɛɲɲ yec'ɛke b'ow erur eke ki dogɲɲ in e sel a, b'ow irmn. Gbɛkɔ ɛɲɲ yec'ɛke b'ow irmn in e sel a Amani Mamm a lel ɛm sɔsiɛm ab a, b'ow ɛɲɲ. ³⁶Eke batɲ ɛɲɲ nyam ɔny wus ec'ob fɛɲ ɛtɲ l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ³⁷ɛtɲ bla ob iy ɛɲɲ ɔtu eke k'oc ɔɔgr in e sel ab ee? ³⁸Yɛfenyna ec'agɲ amua el sikpl ɛsɛl lel ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl ab Nyam ec'any af. Ek'ɛɲɲ nyam ɛs am ɔny ɛm lel ɛm e sodad ebl ab ab sɔsiɛm aɲɲ amua ec'araɲɲ, ɛbɛn ɛɛ ɛɲɲ ec'Iy yɛji ɛs b'ow ɔny, lɛɲɲ eke li b'ow l'ow ɛs ec'anygbɛl ɛm, **afɛr** ɛrm ɛsɛl lala ab ab a.»

Jesu itɲɲ sos

Matie 17.1-13; Luk 9.28-36

9¹ ɛmɛny Jesu dad ɛl nine: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: aɲɲ amua ek'anɲ aɲa a e bɛb b'ow ɛkn Nyam ec'ɛs ɛw a ow abusu ɔny ɛm gbunɲ ke -l'uw.»

²Eke sɛɲɲ nɔɲɔn ɛc a, Jesu ɛɲɲ Pier, Jak lele Jan ab ɛtɲ -li kpab es -n'im saw ɛm ɛl ɔny lafeny gege nyam af. Yɔɲɲ, Jesu itɲɲ sos ɛl ec'any af. ³In eci mob sus ɛm a e jeɲn a afɲɲ es; wus af aɲa, ɛɲɲ kaka anm eke k'ɔɲ in eci mob sus ɛm a jeɲn ɛbɛn.[†] ⁴ɛtɲ kɛkɛɲ **Eli** lele **Mois** ab okm sos ɔkm ɛtɲ am dad ów Jesu ab. ⁵Eke Pier b'ɛkn ɛbɛn a, li dad Jesu nine: «Low yɛgm aɲɲ ɛs, ow akpl eke si k'anɲ aɲa! S'ús nuɲ igɲ usu nyahan: ɲ e nyam, Mois e nyam lel Eli e nyam ab.» ⁶Tasi ɛm a, Pier ɛknm odad eke ki dad aɲke ɛl nyahan mum ɛrɲɲ am ɔny ɛl. ⁷Kɛkɛɲ jru ɛy ɛtɲ ubur ɛl es. ɛtɲ lebl nyam aɲɲ jru ab ɛm am ikɲ dad ɛsɛ: «ɛɲɲ na ɛl ɛm ec'Iy eke m'ɛrur tasi; ɲir in e low.»[†] ⁸Kɛkɛɲ **jam** ɛsɛl a am ɔl saw saw, gbɛkɔ -l'ɛknm ɛɲɲ kaka ek'ow elm Jesu ɔny ɛɛ ek'anɲ ɛl ab a.

⁹Eke -n'anɲɲ lafeny ab af -n'am us es a, Jesu ijɲ ɛl nɛny dad nine: «Low na ek'ɛkan a, kì dadr k'okr ɛɲɲ kaka, tɔɲ bake ɛɲɲ ec'Iy ígb aɲɲ ek'uw ab ɛm.» ¹⁰-L'ɛɲɲ low a -l'ɛb, gbɛkɔ -n'am ibrmnin ɛl ɔfr -l'ɛsɛ: «Ke ɛɲɲ ec'Iy ígb aɲɲ ek'uw ab ɛm e nyandɛ ɛl ayaf ee?» ¹¹ɛmɛny jam ɛsɛl a am ibrm Jesu ɛsɛ: «Dàd ɛy, kɔ bla sɔsiɛm ɛtɲ ol e **low** yɛgm ɛsɛl a bi dad ek'Eli in k'ow

[†] 8.34 ábu in obi ec'olikh a: ɛkn Matie 10.38 eci akr otar a. [†] 9.3 Bèbmɲ 2 Pier 1.16-18.

[†] 9.7 Bèbmɲ Mark 1.11; Selu 2.7; Esayi 42.1.

gburj ke Mesi a in ów ee?»[†] 12 Jesu dad el nine: «Ee, Eli eke li k'ow ke ni nyímn ów a feñ. Gbəkɔ bla sosiem Nyam Lel em wel non ek'egñ ec'Iy b'ow ij gbre non ke wel k'úbm'n ee?»[†] 13 M'am dad ony ek'Eli ec'a, l'ow læñj a etj, etj agñ kok'r low yec'a eke -l'erurir a ese eel eke wel non ab af.»

Jesu ewlm iy nyam ek'abñ ñuñ b'ijr gbre

Matie 17.14-21; Luk 9.37-43a

14 Eke -l'owr -n'ejan jam esel likpr a, -l'ekn dedeku ek'elul wel em, etj wel am atar ów es ol e low yegm esel ab ab. 15 Eke dedeku a b'ekn Jesu a, low iti el any etj kpekñ -n'am uru es -n'im -l'esñj ow. 16 Jesu ibrm jam esel a nine: «Kɔ bla owi am atarir es ee?» 17 Dedeku ab em a, egñ nyam ɔdu eb dad nine: «Low yegm agñ es, m'oc em jim ek'onny abñ ñuñ ke ɔɔm'n li dadm odad a m'is'ñ. 18 Usu kaka feñ ek'abñ na b'ey'r af a, ow b'onny elu'l ow wus, sar ufu ám ifl'l neny, n'ám sasagr an em, ke n'ám ecan es. Mi dad ñ e jam esel a eke k'ogñ abñ ikñ na in em, etj -l'ɔtum -n'onny ow ec'abusu.» 19 Jesu dad in e jam esel a nine: «Ony tasi, eel agñ eke ɔmn anm em! Emeny seğñ abi m'it eke mi k'anñ ony ab ee? Etj emeny sakp abi ow it eke mi k'egñ low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm aña!»

20 Wel oc iy a isr'. Ek'abñ ñuñ a b'ekn Jesu a, l'ufñ iy a læc em, n'onny l'elu ow wus. Iy a am wuwl wus yogñ etj sar ufu am ifl'l neny. 21 Jesu ibrm iy es a nine: «Kɔ ow ij seğñ abi ek'abñ ñuñ na anñ'n af ee?» Iy es a dad nine: «In e likekli em etj. 22 Sakp oglog abñ a b'onny elu'l alm, oglog mij em eke k'ibi'r. Ek'ɔtu e ki kok, ikñ ey sɔrñ ke élum ey abu!» 23 Jesu am dad'r ese: «Kɔ bla etj am dad ese: “Ek'ɔtu e ki kok ee?” Wel ɔtu eke ki kok low low feñ egñ eke b'onny ɔmn a eci.» 24 Kpekñ iy es a igbl lebl ogñ etj am dad ese: «M'ub nawre! Élum im abu ke em ec'ɔmn onny a óc es em em.»

25 Eke Jesu ekn agñ a ek'am uru ow a, l'oc lebl tuɔtuɔ em n'am dad abñ ñuñ a l'ese: «Abñ eke b'onny egñ el ebrm lel ɔru ablu ab, m'am dad'ñ: èy ɔkm iy na em, k'èwl meny k'ow in em ij!» 26 Abñ ñuñ a babarm, ufñ iy a læc em etj l'ey ɔkm. Iy a ew ese ek'ow'n uw ce af, toñ agñ ek'anñ yogñ a am dad ese: «Iy a, l'uw.» 27 Gbəkɔ Jesu ony iy a abu etj ow ɔñ l'igb n'inym es.

28 Eke Jesu im gbugñ, ke in eci jam esel ab ab -n'anñ el sony a, -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ bla etj ey s'ɔtum s'onny abusu s'ogñ abñ na ee?» 29 Jesu am dad el ese: «Abñ akpasu na, Nyam ñuñ em ce wel b'ogñ'n l'ey ɔkm.»

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Matie 17.22-23; Luk 9.43b-45

30 Sica -n'ngbon usu a eke -n'anñ a, etj -l'ubr Galile ogog a. Jesu e tutr em a, k'egñ k'úwm yogñ a eke n'anñ ab any. 31 N'am yegm in e jam esel a

† 9.11 Èkn Matie 11.14 lele ow eci akr otar ab ab. † 9.12 Esayi 53.3; Selu 22.1-18.

low li dad wel l'ese: «Wel b'ow ɔny eɣɣ ec'Iy elu aɣɣ abu em, ke -l'ibi ow. Eke ow b'ow kok seɣɣ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.» ³²Gbɛkɔ low yegm ikɣ na, jam esel a k'irim ow eci nyandre a, etɣ -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Eɣɣ ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Luk 9.46-48

³³-N'im -l'ey Kapernayum; eke -n'imn -l'okr akɣ a, Jesu am ibrm in e **jam** esel a ese: «Kɔ ejagb us em a, bla owi anake am atarir es ab ee?» ³⁴El a feɣ -li yewal, aɣke ejagb af a, -l'atar ów es, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ese: «Kɔ bwo el ey ec'anymu ee?» ³⁵Sica Jesu sig es, etɣ l'esɣ jam esel lɛw yony a feɣ, etɣ n'am dad wel l'ese: «Eke eɣɣ nyam erur eke k'el ɔny ec'anymu, ke l'él ɔny a feɣ eci jam ablu, l'él ɔny feɣ eci ob oc ɔɣ es.» ³⁶Etɣ Jesu ɔny iyli nyam abu ow araɣɣ yogɣ el ec'any af, l'oc ow etɣ n'am dad wel l'ese: ³⁷«Ek'eɣɣ eb ey amua em e nyam em sosome a, ke em anake l'eb'm a. Etɣ eɣɣ a ek'eb'm a, ow elm em obi l'ebm im, kɔ eɣɣ a ek'erm'm a anake l'eb eɣen a.»

Eɣɣ ek'elm ey ec'ifnu a el ey ec'eɣɣ

Luk 9.49-50

³⁸Jan dad Jesu nine: «Low yegm aɣɣ es, s'ekn eɣɣ nyam eke oc ɣ e nin a am kokr juma ogɣɣ **abɣ** eɣɣɣ. S'edɣɣ in, eke l'elm ey ec'eɣɣ a sosome.» ³⁹Jesu dad nine: «Eɣɣ k'édɣɣ in, aɣke eɣɣ kaka anm eke b'ow oc em e nin a kokr sakrowa, ke kpekɣ ow e jam a, ɔtu dad em e nin ɣɣ ec'odad. ⁴⁰Tasi em a, eɣɣ ek'ifnm ey a, el ey ec'eɣɣ. ⁴¹Low nawre m'am dad ɔny: eɣɣ kaka feɣ ek'ɔɣ ɔny mij kpɔk em eɣɣɣ, **Krist** ec'agɣ ek'eel a sosome a, eɣɣ ikɣ na, li b'ow n'eɣɣ in e labm ɔɔɣ.»

Èw erm ke k'éym sikpl em

Matie 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴²Emeny Jesu usr af dad nine: «Eɣɣ eke b'ow ɔny eɣɣ ek'ɔny ɔmn em em ese iy na af elu wus a, low ɣɣ a eke li k'eɣɣ a agb ɔɔɔ. Eke wel oc meb ucyr lob ligbel ucyr emn, etɣ ɔny eman in okij a, ow akpl akm low ɣɣ a eke wel ki kok'r a. ⁴³Eke batɣ ow el ɣ ec'abu a anake b'ɔɣ ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es, aɣke ow akpl ɣ eci eke k'ey sel eɣɣ tasi ab em abu nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony ke ím anɣ **gbre** ij usu, yogɣ a eke al ek'iram es anɣ a. [⁴⁴*Yogɣ, sisɣ a eke b'ij sos meɣl a, -l'uwmn, etɣ al a ek'anɣ yogɣ a yeji iram es kaka.*]† ⁴⁵Etɣ ek'ow el ɣ e lakr a anake b'ɔɣ ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es, aɣke ow akpl ɣ eci eke k'ey sel eɣɣ tasi ab em lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli akr yony ke ím gbre ij usu a. [⁴⁶*Yogɣ,*

† 9.44, 46 Mark eci silel esig ɔɔɔ em a, wel éɣnm akr 44 lele 46 ab. Èkn akr 48.

sisɲ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etɲ al a ek'anɲ yogɲ a yeji iram es kaka.]
 47Eke batɲ ow el ɲ e nyamn a anake b'ɔɲ ey sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc'r
 es, ow akpl ɲ eci eke k'oc nyamn nyam ab ey Nyam eci **gbrenɲbi** usu ab
 em, ow a eke k'eli anyamn yony ke wɛl ɔny ɔwl'ɲ gbɛ ij usu a. 48 *Yogɲ,*
sisɲ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etɲ al a ek'anɲ yogɲ a yeji iram es kaka. †
 49Tasi em a, eɲɲ eɲɲ b'ow ecr al eci gbɛ ijr ab em, yec'etɲ ke eɓm ekn na
 áyal il eɛe egb waw eke wɛl b'ok mok af ab af. † 50Mok el ob mamn. Eke
 batɲ l'irmn in e ded a, † ayaf wɛl ki kokr ke l'éwl meny li ded ee? Ow akpl
 ek'ɔny em a, mok e ded ikɲ na k'anɲ, yec'etɲ ke ɔny ɔfr em a, ír erm es ey
 ec'eb.»

Iɲɲnin owi

Matie 19.1-12; Luk 16.18

10 ¹Jesu igb yogɲ im Jude wus af, etɲ l'ubr Jurden jam a. Emeny agɲ
 nɔnɔ ow as luku elul il em; eɛe seɲɲ feɲ ec'a eke li bi kok ab af,
 n'am yegm agɲ a low. ²Eke **Farisiel** k'ebm Jesu a sosiem, -l'ow -n'eyɲ ow
 etɲ -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ey ec'ol ab em abusu eru es eke igɲ k'elu in e
 yɔw es ee?» ³Jesu ibrm el nine: «Kɔ low yegm eke Mois ɔɲ ɔny a el bogɲ
 ec'ee?» ⁴-Li dad nine: «Mois ɔɲ abusu *eke wɛl ki nɔn iɲɲnin e lɛl gbɲɲ ke*
igɲ óɲɲ in e yɔw.» † ⁵Ow sosiem Jesu dad el nine: «Mois nɔn ol ikɲ na aɲke
 ɔny, eel agɲ erm tuɔtuɔ esel. ⁶Gbeɔ wus e nuɲ ɔb em a, eke Nyam kok
 ów a feɲ a, *li kok wɛl igɲ lele yɔw ab.* † ⁷*Na sosiem anake igɲ b'ow ɲgbɔɲ es*
lele lis ab ec'akɲ, ⁸ke l'ókr af in e yɔw ab ab -l'el sos megl nyam a. † Ca -l'el
 m agɲ yony ij, kɔ sos megl nyam. ⁹Ke eɲɲ k'ɔnym yec'eke Nyam ɔny okr af
 a, kɲabm es.»

¹⁰Sica eke Jesu lele in e jam esel ab ab im ok akɲ a, emeny **jam** esel a
 am ibrm'n ów, odad a eke li dad ab af. ¹¹Jesu dad el nine: «Iɲɲ feɲ eke
 elu in e yɔw es, ke im ebi yɔw ejec'a, l'ij **nfaci** krekrɛ e yɔw a ec'any af ɲ.
¹²Eɲɲ eke yɔw nyam elu in ec'igɲ es etɲ im oc igɲ ejec'a, in yeji l'ij nfaci
 ɲ.»

Jesu eɲɲ etuey ɔwɔ

Matie 19.13-15; Luk 18.15-17

¹³Agɲ ot etuey aam Jesu ogɲ eke li k'at wɛl abu nuɲ, gbɛɔ **jam** esel a am
 enym el abr. ¹⁴Eke Jesu b'ekn eɓen a, ow e low ebl'l erm etɲ li dad in e jam esel

† **9.48** Esayi 66.24. † **9.49** *eɲɲ eɲɲ b'ow ecr al eci gbɛ ijr ab em... wɛl b'ok mok af ab af:*
 Grek em odad eci iri tasi a el *eɲɲ eɲɲ mok al b'ow ɔb em*. Gbeɔ odad ebl na em, Jesu am
 otar akr yegm eke eɲɲ feɲ eke ub nawre a, ɔtu ek'uw any eke gbɛ ij el low eke ow em wɛl
 bebɓm ekn'n eɛe lele eke al b'elu sika eci sayl ɔkm ab af (èkn 1 Pier 1.7). Sica Amani Sig em
 a, wɛl b'oc mok ok segb waw af ayal el (èkn Ob Ap 2.13). † **9.50** èkn Matie 5.13 ec'akr
 otar a. † **10.4** Ol ɔkn 24.1. èkn Matie 5.31 eci akr otar a. † **10.6** Nuɲ ɔb 1.27; 5.2.
 † **10.7-8** Nuɲ ɔb 2.24.

a nine: «Yêbr etuey ow em ogn! Egn k'édn el, anke tasi em a Nyam e **gbrenghi** usu a, agn a ek'anñ ese el af a eci. ¹⁵Low nawre m'am dad ony, egn kaka feñ ek'egnñ Nyam e **gbrenghi** usu a ebm ese iyli af a, egn ikñ na, leñ kaka li k'ow l'otum l'eym em.» ¹⁶Etñ Jesu am ot ey a, at el abu nuñ edñ el owru.

Ígn feñ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Luk 18.18-30

¹⁷Ejagb ce eke Jesu us eke k'im a, kpekñ egn nyam uru es ec'r anym ok owrukp wus etñ am ibrm'n ese: «Low yegm agn es mamn, kó ayaf mi ki kokr ke m'ij sel eññ ek'onym uwr ec'aja ee?» ¹⁸Jesu dad'r nine: «Kó bla etñ am esñ'm egn mamn ee? Egn kaka elm egn mamn, ek'ow elm Nyam sony coco ce. ¹⁹Kó uw sol ab any ee? *K'ibim egn, k'fjm nfaci, k'fym mil, k'fjm danju yadh em egn e nuñ af, kí kokm leyr owi egn e lis, élum asñ lele esñ ab.*»[†] ²⁰Egn a dad'r nine: «Low yegm agn es, likekli em etñ mi b'elum sol amua feñ.» ²¹Jesu ler'r, ony in ec'erur etñ dad'r nine: «Ow anññ low nyam ce. Ím ol ñ ec'ob ek'onny a ij, ðc ow ec'os a ony ogbóru,[†] ke b'ow eññ ob ony afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²²Ek'egñ a iri odad na a, ow e low edñ'n ermni es, etñ n'aam sos es ow em, anke n'onny ob n'okw.

²³Eke Jesu ler in e **jam** esel a ek'anñ'n saw saw a, li dad wel nine: «Nyam e **gbrenghi** usu a ec'em ey a ew tuutu agn a ek'onny ob n'okw a eci gbé!» ²⁴Jam esel a low iti any low na eke -l'irir a sosiem; etñ Jesu ewl am dad el ese: «Em jimel, Nyam eci gbrenghi usu a ec'em ey a ew tuutu.»[†] ²⁵Kin, gbanjo kedebnam eci feñ onu em eke k'ecr a, ew fuéfue akm gbrenghi eci Nyam e gbrenghi usu ec'em ey a.» ²⁶Ow ony jam esel a eci low any iti a am afññ es, etñ -n'am dadarir el ofr em -l'ese: «Kó sica bwo ec'egñ otu ek'eññ sel ee?» ²⁷Jesu ok el anyam af, etñ dad el nine: «Agn ec'any af a, ow ew tuutu, kó ow elm Nyam ec'any af a gbé, anke Nyam ec'a, feñ ew fuéfue!»

²⁸Af yogñ Pier dad'r nine: «Íñ obi yeji èkn! Ey, s'ign feñ s'ok es etñ s'us'ñ jam.» ²⁹Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad ony: eke em lele Amani Mamn ab ab sosiem egn nyam ign in ec'akñ, lisijimel, lisijowel, lis, es, in ec'ey, in e soçm elu es a, ³⁰seññ amua eke s'anñ em ab em, li b'ow n'eññ ów amua e sakp ekñ yen ok af: akñ, lisijimel, lisijowel, lisel, ey lele soçm ab. Etñ li b'ow l'obr gbre ijr yeji. Ke sica seññ a eke anñ anym am ow ab em a, n'eññ sel ek'onnym uwr. ³¹Gbékó ánymu ab em eci n'okw b'ow ewl el ajamu, etñ ajamu ab em e n'okw, b'ow ewl el ánymu.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Matie 20.17-19; Luk 18.31-34

³²Jesu us ejagb agn a ek'am us'r jam ab ab, l'ikñ wel anym -n'am uyu -n'im Jerusalem. **Jam** esel a ermni edñ es, etñ agn a ek'am us'r jam a erññ

[†] **10.19** Okm Ok 20.12-16; Ol Okn 5.16-20. *kí kokm leyr owi egn e lis*: sodad amua anm ol lew ab em. Matie lele Luk ab em yeji ow anm. [†] **10.21** Èkn Matie 19.21 eci akr otar a.

[†] **10.24** Mark e silel esig oglog b'ign af ese: *agn a eke b'ocr el sosi elu ob ony em a eci.*

ow sos. Jesu esɲ lew yony a saw em eke ki dad el low yec'a eke b'ow eɲn'n a. 33-34 Li dad nine: «İsr any èkan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogɲ eɲɲ ec'Iy b'ow ey **egb** waw esel eɲbɛl lel ol e **low** yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'ɔb ow low luw eci, etɲ -li b'ow -l'oc ow -n'ɔɲ Nyam any uwm esel kok'r miyer, afl'l sar any, ɔ'r say em, ke -l'ibi ow. Gbɛko eke seɲɲ nyahan b'ow ec a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab e low ek'ibrm

Matie 20.20-28; Luk 22.24-27

35 Sica Sebede jimel a, Jak lele Jan ab, ow eɲɲ Jesu etɲ am dad'r ese: «Low yegm aɲɲ es, s'am erur eke low yec'eke si b'ow s'ibrm'n a, kók ɔɲ ey.» 36 Jesu ibrm el nine: «Kɔ bla lowi am erurir eke mi ki kok m'ɔɲ ɔɲ ee?» 37 -Li dad ow nine: «Lɛɲɲ eke b'ow anɲ ɲ ec'anygbɛl em a, èɲɲ ɔɲ ey abusu ke s'ók es ɲ ab: eɲɲ nyam síg'ɲ es lidr ogog ke nyam síg'ɲ es nemn ogog.» 38 Gbɛko Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kɔ ɔtur eke b'ow eɲɲɲ gbɛɲ e mij kpɔk a[†] eke m'ow m'ɛɲɲ a, oglog wɛl ok ɔɲɲ gbɛɲ e mij nuɲ a eke wɛl b'ow ok'm ab ee?» 39 -Li dad ow nine: «Eɛ, s'ɔtu.» Etɲ Jesu dad el nine: «B'ow eɲɲɲ mij kpɔk a eke m'ow m'ɛɲɲ a, etɲ wɛl b'ow ok ɔɲɲ mij nuɲ a eke wɛl b'ow ok'm a,[†] 40 gbɛko em e lidr abu af ec'es sig a lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'ɔɲɲ eɲɲ. Susu amua el aɲɲ a eke el sosiem Nyam kok ew es a eci.»

41 Eke **jam** esel aɲɲ lew a iri low na a, -n'am ebl erm -l'ok Jak lele Jan ab af. 42 Ow sosiem Jesu esɲ el feɲ etɲ am dad el ese: «Èkan ek'aɲɲ a e si b'oc ese eb ec'es ew esel af a, b'ew eb ab es abusu ɔɲɲ em, ke el em ec'aɲɲ any esel ek'anɲ a, b'elu el ec'abusu ɔɲɲ a ɔkm dedeku a e nuɲ af a. 43 Gbɛko ɔɲɲ eci araɲɲ ec'a, ow k'écr ebɛn. Eke batɲ ɔɲɲ em ec'eɲɲ kaka feɲ am erur eke k'el ɔɲɲ ec'es ew es a, ke l'él ɔɲɲ a feɲ ec'ob oc ɔɲ es; 44 etɲ emeny ek'ɔɲɲ em ec'eɲɲ kaka feɲ am erur eke k'el ɔɲɲ ec'anymu, ke l'él aɲɲ a feɲ ec'adu. 45 Ebɛn nyam coco eɲɲ ec'Iy yeji owm ek'aɲɲ ki kok in e lís e low, kɔ l'ow eke li ki kok aɲɲ e lís e low, ke l'óc in e sel a l'ew awoba li sɔgr aɲɲ ɲɔɲɔ.»[†]

Jesu ewlm any eflu Bartime

Matie 20.29-34; Luk 18.35-43

46 Jesu lel in e **jam** esel ab ab ow ok Jeriko eb em. Sica eke Jesu, in e jam esel a lel aɲɲ dedeku ab ab am ok ɔkm baɲɲ a, -l'uyum any eflu nyam eke wɛl b'ɛɲɲ Bartime, Time jim ab, eke sig es ejaɲb saw ob sasm eci. 47 Eke l'iri ek'ow el Nasaret iy Jesu a, n'am elu lebl li dad l'ese: «Jesu, David eci **lilaw**, ìkɲ'm ɲɔɲɲ!»

[†] 10.38 *gbɛɲ e mij kpɔk*: Amani Sig em a, ow el odad usu eke am yegm gbɛɲ ij owi. Selu 75.9; Esayi 51.17-22; Jeremi 25.15; Ezekiel 23. 31-34. [†] 10.39 Bèbmn Ob Kok 12.2.

[†] 10.45 Bèbmn Mark 14.24; 1 Timote 2.6.

48 Agɔ nɔɔɔ gbɛl erurm ɛtɛ am ɛnym'n abr eke li ki yewal, gbɛkɔ n'am at lebl es l'ɔg li dad l'ɛse: «David eci lilaw, iɔkɔm sɔɔɔɔ!» 49 Jesu inym es ɛtɛ dad eke wɛl k'ɛsɛɔn any eflu a. -L'ɛsɛɔ ow ɛtɛ -li dad ow nine: «Àtr sos es igb! N'am ɛsɛɔɔ.» 50 Any eflu a wɔg in e mob sus ɛm a ɛlu es, ɛtɛ l'igb kɛkɛɔ n'im n'ɛɔɔn ow. 51 Jesu ibrm'n nine: «Kɔ bla lowi am erur eke mi ki kok m'ɔɔɔɔ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Low yegm agɛ es, m'am erur eke mi k'ɛwl m'ɛkn es.» 52 Jesu dad'r nine: «Ìm! Iɔ ɛc'ɔmn a ewlm'ɔ.»† Kɛkɛɔ n'am ɛkn es, ɛtɛ n'am us Jesu jam.

Jesu am ɛy Jerusalem

Matie 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

11 1 Eke -n'imn bake -n'am titm Jerusalem, ke -n'anɔn Betfaje baɔn lele Betani baɔn ab eci nɛny nɛny a, **Olivie** lafɛny† a ogɛ a, Jesu ɛrm in e **jam** ɛsel ab ɛm ɛc'agɛ yony 2 ɛtɛ li dad wɛl nine: «Ìmn baɔn a ɛk'anɔɔ ɔny anym ab ɛm, kɛkɛɔ eke b'ow okr ɛm a, b'ow ɛɔan gbajɔ kɛɛɛɛ eke wɛl ucur es, ke lɛgɛ kaka ɛgɛ sigm af. Mɔmun in es k'ɔcɛ isr'm aɔa. 3 Eke batɔ ɛgɛ b'ibrm ɔny low a sosiɛm eke am mɔmun gbajɔ kɛɛɛɛ na es a, dádr ɛsɛ: “ɛgɛ gbɛl ɔny ow ɛc'ɛs abur. Gbɛkɔ kɛkɛɔ ɛɛ li b'ow l'ɛwl mɛny l'ɛlu es ow ow ɛɔn'ɔ.” »

4 -N'im ɛtɛ -n'ɛɔɔn gbajɔ kɛɛɛɛ nyam ɛk'ucur es gbɛɔ lisany saw, ɛjagb nɛny, ɛtɛ -ni mɔmu ow es. 5 Agɛ nyam nyam ɛk'anɔɔ yogɛ a am ibrm ɛl ɛsɛ: «Kɔ bla anake am kokr ab ee? Bla sosiɛm am mɔmun gbajɔ kɛɛɛɛ na es ee?» 6 Jam ɛsel a dad agɛ a yec'a eke Jesu dad ɛl a, ɛtɛ kɛkɛɔ wɛl ɛlu ɛl es -l'ɛb ɛjagb -n'im. 7 -L'ɔc gbajɔ kɛɛɛɛ a -l'is Jesu, -l'ot ɛl e sigbad a -l'ok ow af ɛtɛ Jesu sig es af. 8 Agɛ nɔɔɔ am ot ɛl e sigbad a ok ɛjagb, ɛtɛ beb ɛc'a, ow ɛl ɛkɛ al eke -l'ubr ɔgm ɔgm a. † 9 Agɛ a ɛk'ikɛ Jesu anym lel ɛl a ɛk'anɔɔn jam ab ab a, am ɔg dad ɛsɛ: «*Hosana! Anygbɛl ɛl Nyam eci! Ke Nyam ɛdɛ ɛgɛ ɛk'am ow ɛs Kɔɔɔɔ e nin ɛm a ɔwɔ!* 10 Ke Nyam ɛdɛ gbɛngɛbi usu a ɛc'ɛs ɛw a ɛk'am ow a ɔwɔ! ɛy lagɛ David eci gbɛngɛbi usu a ɛc'ɛs ɛw a! *Anygbɛl ɛl Nyam ɛk'anɔɔ afr kɛkɛɛ a eci!*»†

11 Jesu ɛy Jerusalem ɛtɛ n'im toɔ l'ɛy **Nyamel** gbɛl ab ɛm. Eke l'ɛw mob a fɛɔ nyamn af uwr a, in lel in e jam ɛsel ab ab, -l'ɛb ɛjagb -n'im Betani, aɔke lɛgɛ am uk.

Jesu ofn babm ikɛ nyam

Matie 21.18-19

12 Eke lɛgɛ ɛny ke Jesu lel in e **jam** ɛsel ab ab ok ɔkm Betani a, Jesu namn ow sos. 13 Akpoj ɛm a, l'ɛkn babm ikɛ nyam ɛk'ebu senyn senyn.

† 10.52 Iɔ ɛc'ɔmn a ewlm'ɔ: Odad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ɛk'itɛɔn ɛjɛci ɛm dad ɛsɛ Iɔ ɛc'ɔmn a sɔg'ɔ. † 11.1 Betfaje ɛl baɔn nyam ɛk'anɔɔ Olivie lafɛny a e lidr ogog a, ke ibnm Jerusalem ab. Betani ɛl baɔn ɛk'in anɔ Betfaje saw. Olivie lafɛny ɛl ligigl nyam ɛk'anɔɔ Jerusalem e lidr ogog; Sedron eci mij ewl mij a anɔ ɛl araɔn. † 11.8 ɛkn Matie 21.8 eci akr otar a. † 11.9-10 ɛkn Matie 21.9 eci akr otar a.

Etj n'aam l'ekn eke li b'ow n'ejn ey ow em. Kɔ eke n'im li titm likj a, l'ekn eke ow el suw ɔfr,[†] anke ow elm lakpo ek'ow it ek'ow k'ɔsu ey a. 14 Etj Jesu dad nine: «Ke legj kaka ejj k'ejnm η em e liy ijm.» **Jam** esel a iri odad a eke li dad a.

Jesu anj Nyamel gbel a e gbugj a

Matie 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

15 Sica -n'im -l'ok Jerusalem. Eke Jesu ey **Nyamel** gbel a eci gbugj a, n'am ogj an ɔlu a lel agj ek'am ɔ mob ab ab l'ok ɔkm. Etj n'onj jete titj esel e sitabl a lele prendre ɔl ij esel e mekpɔ ab ab l'ok wus.[†] 16 Etj l'egbm ejj kaka es eke k'oc ob ubr Nyamel ab em. 17 Etj sica n'am yegm wel low li dad l'ese: «Nyam Lel em Nyam dad nine: *Wel b'ow esj em ec'el a Nyam ηɔjn ec'el, ebr ebr fej eci.* Kɔ ɔny, am ocr kokr *elu eci ejanin usu.*»[†]

18 Ek'**egb** waw esel egbel lel ol e **low** yegm esel ab ab iri low ikj na a, -n'am ɔl akunda yec'em eke -li k'ibi Jesu. Ke tasi em a, -li b'onj ow e muru anke dedeku a b'erur in e low yegm a. 19 Eke legj ew es a, Jesu lel in e **jam** esel ab ab ok ɔkm eb ab em.

ɔny ɔmn Nyam em

Matie 21.20-22

20 Ibribr em a, eke Jesu lel in e **jam** esel ab ab am ec ebr ab af a, -l'ekn babm ikj a e wew es toj ok min em. 21 Pier ɔkn low a ek'ec a, etj li dad Jesu nine: «Low yegm agj es, lèr! Babm ikj a ek'ofn ok af a wew es fej.» 22 Jesu am dad in e **jam** esel a ese: «Low nawre m'am dad ɔny: ɔnyn ɔmn Nyam em! 23 Ek'ejj dad ligigl na eke k'ngboj anja im ey okij em, etj bebar anm'n erm em, etj l'ub nawre eke low a e li dad a b'ow el a, tasi ow b'ow el. 24 Na sosome m'am dad ɔny, ob fej eke b'ow ibrmn Nyam ηɔjn em a, ùbr nawre eke ejan etj Nyam b'ow ɔj ɔny. 25 Sica, eke am ηɔjn Nyam etj ɔkan eke ɔnyn low ɔny lawl nyam ab a, òcr apr ir, yec'etj ke ɔny Es ek'anj afr a yeji áp ɔny e sikpl a. [26 Gbəkɔ eke k'ow apmn ɔny lawlel a, ɔny Es ek'anj afr a yeji k'ow apm ɔny ɔny e sikpl a.]»[†]

Jesu ec'abusu ɔny owi

Matie 21.23-27; Luk 20.1-8

27 Emeny eke Jesu lel in e **jam** esel ab ab ow Jerusalem a, n'anj **Nyamel** gbel a eci gbugj a n'am nyinymn es. **Egb** waw esel, ol e **low** yegm esel lel **agj** ekpekɔ ab ab ow ejn'n, 28 etj -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ bogj ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etj kɔ bwo b'ɔj'j ow e kok ec'abusu ee?» 29 Jesu

[†] 11.13 Èkn Matie 21.19 eci akr otar a. [†] 11.15 Èkn Matie 21.12 eci akr otar a.

[†] 11.17 Bèbm Esayi 56.7; Jeremi 7.11. [†] 11.26 Mark eci silèl esig olog em a, wel ejnm sodad eke anj ob na [...] eci lokm a. Èkn Matie 6.15.

dad el nine: «M'aam m'ibrm ɔny low nyam ce. Sica eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ³⁰Kɔ bwo ɔɲ Jan abusu ow ok agɲ mij nuɲ ee? Kɔ Nyam oglog agɲ ee? Dàdr'm m'iri.» ³¹Ow ew el ów es atar el ɔfr em etɲ -n'am dad -l'ese: «Eke si dad eke Nyam ɔɲ'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: “Kɔ bla sosiem etɲ ubmn in nawre ee?” ³²Etɲ eke si dad eke agɲ ɔɲ'n abusu l'ow, yeci yeji es abur.» (-N'ɔny dedeku a e muru, aɲke el feɲ -li b'oc Jan **kokoba** ɔb es tasi.) ³³Etɲ sica -li dad Jesu nine: «S'uwm any.» Etɲ Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el ebɛn a, em yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feɲ a.»

Viny ɔgm e juma kok esel eɲuɲ ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Luk 20.9-19

12 ¹Ow e jam a, emeny Jesu am dad el odad nyandre em ese: «Lɛgɲ nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'egb ɔgm a. N'awɲ lakp l'elul em, li kok usu eke wɛl k'ifi egb ey ab es, etɲ li kok usu gege eke wɛl k'anɲ ɔsu ɔgm a.† Etɲ l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel, etɲ l'eb ejagb n'im usu. ²Ek'egb ub e lakpo ow a, egb ɔgm es a erm in ec'abu elum es nyam im eke juma kok esel a k'ɔɲ'n in ec'egb a eke k'ebm'n a. ³Juma kok esel a ɔny abu elum es a, -l'ɔr ow etɲ -l'ewlm ow mɛny ow im abu ɔfr. ⁴Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es nyam im. In ec'a, -li kok ow ob nuɲ etɲ -li kok ow sos keskes. ⁵Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam im. In ec'a, -n'ɔny ow etɲ -l'ibi ow. L'erm abu elum esel ejec'im, kɔ -li kok wɛl low nɛnyembri nyam a ce: -l'ɔr beb etɲ -l'ibi likpr. ⁶Sica in ec'iy eke l'erur tasi a ce el eɲɲ ek'anɲ'n abu em. Ow anake l'abal es l'erm ow ek'ow k'im ekn wɛl a, aɲke in e tutr em a, ek'ow el in ec'iy a, wɛl b'ow ɔny ow ec'elum. ⁷Gbekɔ eke juma kok esel a ekn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ese: “Kin eɲɲ a eke godo godo b'ow el aja ij es a. S'imn, s'ibir ir, ke egb ɔgm a él ey eci.” ⁸-N'ɔny iy a, -l'ibi ow, etɲ -l'oc ow e sos megl a -l'ɔwl ɔgm a e jam a.»

⁹Sica Jesu ibrm nine: «Egb ɔgm es a, bla li b'ow li kok ab ee? Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esel a, ke l'oc egb ɔgm a l'elul agɲ ejec'abu em. ¹⁰Kɔ ɔny awlmn odad na eke wɛl nɔn Nyam Lel em ab ee?

Lebn a eke êl us esel a oc ɔwl a,
ewl el êl lɔy em e lebn tasi.

¹¹Na low eke anɲ Nyam ogɲ ow
ke el low ɔɔɔ ey ec'any af.»†

¹²Sica Jwifel ec'es ewɛl a am ɔl akunda yec'em eke k'ew Jesu abu af, aɲke -l'uw any eke el ow dad odad nyandre em na ok el af. Gbekɔ dedeku a e muru sosiem a, -l'egb ow es etɲ -l'eb ejagb -n'im.

† **12.1** Èkn Esayi 5.1-4. Em yogɲ, viny a el Israel ek'ɔsum ey a eke Nyam am eku a. Em aɲa ec'a, ow el juma kok esel ab anake wɛl am ok ów af a. El -l'el egb waw esel egbɛl, ol e low yegm esel egbɛl lel agɲ ekpekp ab. † **12.11** Selu 118.22-23.

Kɔ wɛl sɔg wus labm ee?
Matie 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³Jwifɛl ec'es ɛwɛl a ɛrm **Farisiel** ec'agɛ nyam nyam lele **Erɔd** ec'ogog ec'agɛ nyam nyam ab ow eke k'uk Jesu meb ke -n'ɔny ɔw ow ec'odad ebl ab ɛm. ¹⁴-L'ow -n'ɛɛn Jesu etɛ -li dad ow nine: «Low yegm agɛ es, s'uw any eke ɛ bi dad low nenyembri nyam, ɔnym egɛ kaka e muru; ɛ ec'a, agɛ a fɛɛ el agɛ nenyembri nyam, etɛ Nyam ec'elɛl eke am ibrm eke si k'ir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kɛɛɛ. Dàd ɛy ɔ! Kɔ ɛy ec'ol ab ɛm, abusu ɛru es eke si ki sɔg wus labm s'ɔɛ Sesar es ee? Ow it eke si ki sɔg ee?»[†] ¹⁵Gbekɔ Jesu ek'uw ɛl e kprakpr ab any a dad ɛl nine: «Bla sɔsiem etɛ am ukr'm meb ee? Òcr os a isr'm ke m'ɛkn.» ¹⁶-L'oc os a -l'is ow, etɛ Jesu ibrm ɛl nine: «Mɛny ɛwr na lele nin na eke wɛl nɔn os na af a, bwo ec'ɛgɛ ec'ow el ee?» -Li dad nine: «Sesar eci.» ¹⁷Etɛ Jesu dad ɛl nine: «Eke ow el ɛben a, ɔɛɛ Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ɔɛɛ Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» Etɛ Jesu eci low ikɛ na e dad ɛl a ɛw ɛl any iti.

Luw ɛm anɛ igb
Matie 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸Lɛgɛ nyam, **Sadusiel** ɛm ec'agɛ likpr ow ɛɛn Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ɛsɛ luw ɛm anɛ igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na -l'ɛsɛ: ¹⁹«Low yegm agɛ es, Mois nɔn ol na ɔɛ ɛy dad nine: *Eke igɛ nyam ebi yɔw etɛ l'ewm iy kaka toɛ l'uw, ow akpl ke lisijim ɛb iɛnyɔw a ebi, ɛw ɛy in ab ɛw lisijim nin es.*[†] ²⁰Kin agɛ lisijimɛl lɔbɛ e low ek'ɛɛɛ: likpekɛ a ebi yɔw, l'ewm iy kaka ow ab etɛ l'uw. ²¹Yony ɛm ec'a eb iɛnyɔw a ebi, l'ewm iy kaka ow ab etɛ in yeji l'uw. Low nenyembri nyam a, ɛɛɛ nyahan ɛm ec'a yeji; ²²agɛ a lɔbɛ mum, egɛ egɛ ebi yɔw a kɔ l'ewm iy kaka, etɛ el fɛɛ -l'uw. Ek'el fɛɛ -l'uw a, yɔw a yeji uw. ²³Sica lɛgɛ a ek'agɛ ek'uw a b'ow igb luw ɛm a, bwo ec'ɛgɛ e yɔw tasi li b'ow l'el ab ee? Aɛke ɛl a fɛɛ egɛ egɛ ebi'r ow el in e yɔw.»

²⁴Jesu dad ɛl nine: «Nje, ɔny na irm anake am irmn a! Etɛ uwr low nuɛ af ek'am irmn ab any ee? ɔny uwmn Nyam Lɛl a eke wɛl nɔn ab any, etɛ Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ²⁵Tasi ɛm a, lɛgɛ ek'agɛ b'ow anɛ luw ɛm igb a, egɛ lele yɔw ab k'ow ebirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir eb ɛsɛ elɛl eke **afr** ɛrm ɛsɛl anɛn afr ab af. ²⁶Sica yec'ek'el usɔmu ɛm anɛ igb ec'a, awlmn Mois e lɛl e nɔn ab ɛm, yogɛ a eke wɛl dad kati ek'am iri ke ɛtum es a ec'odad ab ee? Wɛl nɔn dad eke Nyam dad Mois nine: *ɛm m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakɔb e Nyam ab.*»[†] ²⁷Etɛ Jesu usr af dad nine: «Kɔ agɛ eke uw a e Nyam li k'el ee? Njanɛ, l'el agɛ ek'uw ke anɛ owr a e Nyam. Nje, ɔny na irm anake am irmn a!»

[†] 12.14 ɛkn Matie 22.17 eci akr otar a. [†] 12.19 Ol ɔkn 25.5-6. [†] 12.26 ɔkm Ok 3.6. ɛkn Matie 22.32 eci akr otar a.

Ol ab em eci ligbel tasi a
Matie 22.34-40; Luk 10.25-28

²⁸Ol e **low** yegm es nyam iri el ec'ow es atar a, etj l'ekn eke Jesu ec'odad a e dad **Sadusi**el a el low tasi. L'eri l'ow li titm ow etj n'am ibrm ow l'ese: «Ol a feŋ em e ligbel el bogŋ ec'ee?» ²⁹Jesu dad'r nine: «Kin ol a feŋ em e ligbel: *O Israel, igŋ loru es! Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ ey e Nyam el Nyam nyam coco.*† ³⁰B'ow erur *Asŋ Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ η e Nyam η ec'erm feŋ em, η ec'abŋ feŋ em, η e tutr feŋ em lele η e lec pupukpaŋ ab.*† ³¹Etj kin ol a e yony em ek'ot krekre ec'ab es: *B'ow erur eŋŋ kaka feŋ ese η obi af.*† Ol a feŋ em, kaka anm agbm akam ol yony na.»

³²Ol e low yegm es a dad Jesu nine: «Low yegm agŋ es, ow akpl! Low nawre tasi anake dad a: *Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ el Nyam nyam coco, etj Nyam kaka anm ek'ow elm in sɔ̀ny ce.*† ³³Nje ek'egŋ erur *Nyam in ec'erm feŋ em, in e tutr feŋ em, lele in e lec pupukpaŋ ab, etj l'erur eŋŋ kaka feŋ ese in obi af a,* na akpl akm mindey eke li k'im Nyam ec'any af l'ofŋ, lel egb waw eŋŋ eŋŋ eke li ki kok n'ɔ̀ŋ ow ab ab.»† ³⁴Jesu ekn ek'ol e low yegm es a dad low a nuŋ em ɔ̀ny em, etj li dad ow nine: «Ŋ, titm Nyam e **gbreŋgbi** usu a.» Ow e jam a, eŋŋ kaka úsm ibram Jesu low ij.

Mesi a lele David ab
Matie 22.41-46; Luk 20.41-44

³⁵Eke Jesu anŋ **Nyam**el gbél ab em am yegm agŋ low a, l'ibrm nine: «Ayaf etj ol e **low** yegm esél ɔ̀tu e ki dad ese: **Mesi** el David e lilaw ee?

³⁶David, ek'Abŋ Lala ow'r af a, in obi li dad nine:

Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ Nyam dad em Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ nine:

Òw sig es em e lidr abu af

toŋ bake m'ót η ec'efnu a m'ok η ec'akr ew.†

³⁷Eke sica David b'eseŋ'n «Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀», ke ayaf Mesi a ɔ̀tu eke k'el David e lilaw ee?»† Agŋ nɔ̀ŋ gbél am erur Jesu ec'odad ek'am dad a.

Ki kokr ese ol e low yegm esél ec'ab af
Matie 23.1-36; Luk 20.45-47

³⁸Jesu in e low yegm ab em am dad el ese: «Èwr sos erm ol e **low** yegm esél amua eke bi sus mob akpakp am ok ɔ̀km ec a e lís. -Li b'erur eke dedeku em wel k'eseŋ el elum em, ³⁹etj **Nyam** nuŋ igŋ e susu a, -li bi dogŋŋ mekpŋ anym es; es gbegbl ec'ob ij owi em yeji, -li b'erur susu

† **12.29** *Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ ey e Nyam el Nyam nyam coco:* odad na Grek em a, wel ɔ̀tu ek'itŋŋ ejej'em dad ese *Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ el ey e Nyam, Es Kɔ̀tɔ̀kɔ̀ sɔ̀ny coco.* † **12.30** Ol ɔ̀kn 6.4-5. † **12.31** Ob Ap 19.18. † **12.32** Ol ɔ̀kn 4.35. † **12.33** Bèbmn Ose 6.6. † **12.36** Èkn Selu 110.1. † **12.37** Èkn Matie 22.45 eci akr otar a.

amamn. ⁴⁰-Li b'ufɲ eɲɲɔw eb es, etɲ -li bi kok nyandre -l'ɔfur Nyam ɲɔɲɲ yec'etɲ ke wɛl ɔt el agɲ amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow ew tuɬtuɬ a.»

Iɲɲɔw gbɔr yɔw a ec'ob ap a

Luk 21.1-4

⁴¹Sica Jesu sig es ɔbr usu a eke wɛl kok **Nyamel** gbɛl ab em ob ap ec'ab any, etɲ n'am lɛr elɛl eke agɲ a am apr ob a. Egbreɲɲɲɲɲɲ am ok os ɲɲɲɲ ɲɲɲɲ ebr mob ab em. ⁴²Iɲɲɔw gbɔr yɔw nyam ow etɲ elu os ekekey yony ek'usm any yeɲi ɲɲɲɲ ebr ob ab em. ⁴³Jesu am dad in e **jam** esɛl a ese: «Low nawre m'am dad ɲɲɲ, iɲɲɔw gbɔr yɔw na ap ob akm agɲ likpr a fɛɲ, ⁴⁴aɲke el ec'a -n'ɲɲ el ec'ob e -n'ɲɲɲɲ a ec'ow ek'igɲ af a; ɲɲ iɲɲɔw a ec'a, n'ɲɲ in e gbɔr em ec'a eke n'ɲɲɲɲ a, ow a fɛɲ a eke li k'iir eb af a.»

Nyamel gbɛl a e ɲɲɲɲ

Matie 24.1-2; Luk 21.5-6

13 ¹Eke Jesu aɲɲ **Nyamel** gbɛl ab em ey ɲkm a, in e **jam** esɛl ab em ec'ɛɲɲ nyam dad'r ninɛ: «Low yeɲm agɲ es, is any ɛkn mebn egbɛl amua lele mel egbɛl amua ab ɲ!» ²Jesu dad'r ninɛ: «Mel egbɛl amua ek'am ɛkn a, kaka k'ow anm; fɛɲ b'ow ɛr ok wus. Lebɲ kaka k'ow anm lawl af ij.»

Lɛɲɲ es abal el e gbɛr owi

Matie 24.3-14; Luk 21.7-19

³Sica eke Jesu sig es **Olivie** lafeny af ɔbr **Nyamel** gbɛl ab any a, Pier, Jak, Jan lele Andre ab ek'anɲ in ab el ɲɲɲɲ a, am ibrm'n low saw em ese: ⁴«Dàd ey ɲ! Ƙɲ bogɲ lɛɲɲ iy low na b'ow ey, etɲ ów amua fɛɲ eke b'ow ey a e mɛny ɛwr el bogɲ ec'ee?» ⁵Jesu am dad el ese: «Èwr erm! Ƙì yebr ɛɲɲ k'irmn ɲɲɲ. ⁶Tasi em a, agɲ ɲɲɲɲ b'ow ow em e nin em dad ese: “Em **Mesi** a,” etɲ -li b'ow -l'irmn agɲ bubute. ⁷Eke batɲ am irir ar ek'am ey aɲa e likekr lel ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab a, ɛɲɲ k'ɲɲɲɲ ɲɲɲ. Ow it eke ów amua k'ey, ɲɲ ow elm wus e ɲɲɲ ɛɲɲ. ⁸Tasi em a, ebr nyam ec'agɲ b'ow im ɛɲɲ ebr ejeci nyam ogɲ ar; es ew nyam b'ow im ɛɲɲ es ew ejeci ar ogɲ eci. Susu ɲɲɲɲ wus b'ow umu etɲ lek yeɲi b'ow ey. Ów amua fɛɲ b'ow ew ɛɛɛ iy ɲɲɲɲ eci dudu krekrɛ ab af.

⁹Gbɛkɔ ɲɲɲ, ɲɲɲ obi ɲɲɲ obi a, èwr erm. Agɲ b'ow ot im ɲɲɲ jej ok ec'any af. Wel b'ow ɲɲ ɲɲɲ **Nyam** ɲɲɲ igɲ susu. Em e nin a eci danɲu ij sosiem, wɛl b'ow ot im ɲɲɲ es ew esɛl lele éb ebu ab ec'any af. ¹⁰Ow it eke krekrɛ em a, wɛl ɲɲɲ Amani Mamn a e kokoba ok ebr ebr a fɛɲ. ¹¹Etɲ eke wɛl b'ow ot im ɲɲɲ jej ok ec'any af a, ermij k'íkɲ anym k'ok ɲɲɲ ow a eke b'ow dadr a eci. Dàdr wanci ab af ec'a ce eke Nyam b'ow ɲɲ ɲɲɲ a, aɲke sodad a k'ow anm

ony em owm, kɔ Abɲ Lala a b'ow dad odad a ɔɲ ɔny. ¹² Agɲ lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eβen el ec'ey e lís, ey yeji b'ow obr el esel any, ɔɲ wel ibi el.[†] ¹³ Em sosiem, agɲ a feɲ b'ow ifn ɔny; gbekɔ egɲ eke b'ow inym es kikri toɲ ow e nuɲ eɲɲ em a, b'ow eɲɲ sel.»

Musue ob iy

Matie 24.15-28; Luk 21.20-24

¹⁴ «Ke sica b'ow ekan “Musue ob iy” anɲ yogɲ ek'itm eke li k'anɲ a.[†] (Ke egɲ eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn.) Ke kpekɲ agɲ a eke b'ow anɲ Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em. ¹⁵ Egɲ eke b'ow anɲ in ec'él afr e lef eb usu a,[†] k'úsus em eym akɲ ocm ob; ¹⁶ etɲ egɲ eke b'ow anɲ ɔgm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁷ Sɛgɲ amua b'ow ew tuɔtuɔ molok ab lisel lel el ek'am ɔɲ ey meny ab ab eci. ¹⁸ Nyam ɲɔɲɲ a át es yec'etɲ ke low na k'éym nyam es us em, ¹⁹ aɲke sɛgɲ na em a, *gbre ij a b'ow ew tuɔtuɔ afɲɲ es. Ow b'ow akm gbre ij feɲ ek'anɲ leɲɲ a etɲ eke Nyam kok ów a feɲ toɲ k'ít yefenyina ec'a.*[†] Leɲɲ kaka gbre ij na k'ow anm ij. ²⁰ Etɲ blel Es Kɔtɔkɔ isrm sɛgɲ amua em, ke egɲ kaka blel ɔtum anm owr. L'isr sɛgɲ amua em agɲ a eke li sɔsum l'ot a sosiem eci. ²¹ Eke batɲ egɲ nyam bi dad ɔny ese: “Èkan, **Mesi** a anɲ aɲa!” oglog: “N'anɲ yogɲ a!” k'ùbr egɲ a nawrɛ. ²² Tasi em a, mesiel ayadɲu lele **kokoba** ɔb esel ayadɲu ab b'ow ok ɔkm. -Li b'ow -li kok meny ewr lele ów any iti owi ab agɲ ec'irmn eci, ke ek'ow it yeji, -l'ɔtu -l'irmn agɲ a eke Nyam sɔsum ot a. ²³ ɔny ec'a, èwr erm! M'ikɲ anym m'ewar ɔny ów amua feɲ eke b'ow ey a eci.»

Egɲ ec'Iy eci mowrer

Matie 24.29-31; Luk 21.25-28

²⁴ Emeny Jesu igɲ af nine: «Gbekɔ sɛgɲ ab em, eke gbre ij owi na feɲ b'ow ec ok es a, *lighn b'ow irm es etɲ awl yeji k'ow afɲɲ ij.* ²⁵ *Mílél b'ow ok wus etɲ afr ec'abusu owi feɲ b'ow wuwal.*[†] ²⁶ Sica yogɲ anake wel b'ow *ekn egɲ ec'Iy eke b'ow anɲ afr e jru em am ow,* abusu feɲ lele anygbel ab a.[†] ²⁷ Li b'ow l'ism **afr** erm esel ab, etɲ *li b'ow l'as agɲ a eke li sɔsum l'ot a luku, wus na ec'ɔy yar ab em, toɲ l'ok afr e nuɲ.*»[†]

Low yegm eke babm e likɲ a am elu ɔkm

Matie 24.32-35; Luk 21.29-33

²⁸ Sica Jesu dad nine: «Kin low yegm ek'el babm e likɲ a eci eke k'irir: kpekɲ eke in ec'ál a b'ew wrɔwrɔ, ke n'am gign ɔdɔdɔ a, kpekɲ b'uwr any

[†] **13.12** Bèbm̄n Mise 7.6. [†] **13.14** *yogɲ ek'itm eke li k'anɲ a:* ke usu a, Nyamel gbɛl ab em.

Daniel 9.27; 11.31; 12.11. [†] **13.15** Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. [†] **13.19** Daniel 12.1.

[†] **13.24-25** Bèbm̄n Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. [†] **13.26** Daniel 7.13.

[†] **13.27** Bèbm̄n Ol ɔkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9.

eke mewij ow titm ñ. ²⁹ Eben nyam coco eke b'ëkan ów amua am ow a, ke kpekñ úwr any eke low a titm, etñ ow b'ow ey.† ³⁰ Low nawre m'am dad òny: yefenyana ec'agn fëñ k'ow uwm uwrñ etñ ów amua b'ow ey. ³¹ Afr lele wus ab b'ow ec, gbekò legñ kaka em e sodad a k'ow ecm.

Nyam sòny coco uw legñ a e nuñ edñ ab any

Matie 24.36-44

³² Gbekò ów a e legñ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egn kaka uwm any, **afr** erm esel yeji uwm any, egn ec'Iy bòbò yeji uwm any, ek'ow elm em Es sòny coco. ³³ Èwr erm! Memn k'íbi òny, anke uwmñ legñ ab any. ³⁴ Ow anñ ese egn nyam ek'aam usu, ke oc in ec'akñ a abul in eci juma kok esel a ke òñ el ów fëñ ec'abusu af. N'òñ egn nyam nyam eci juma eke ki kok etñ li dad usu òsu es a eke k'anñ any owr ke ám òsu usu a. ³⁵ Òsur, anke uwmñ wanci a ek'akñ es a b'ow ewl meny ow ab any. Ow k'òdm ke l'ów ncebles em, ncok eci legñ uyu nuñ em, ngòs ikñ em, oglog ibribr. ³⁶ Eke l'ow l'okr òny es kpuru, li k'éññ òny memn eru em. ³⁷ Odad na eke m'am dad òny a, agñ a fëñ anake m'am dad a: Àñññ any owr!»

Es ew esel am ut Jesu ec'íbi a ec'asre

Matie 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

14 ¹ Ow anñ segñ yony ke **Pak** lele **Futufutu** ek'ejuru ánm em ec'es gbegbl a e legñ ey.† **Egb** waw esel egbel lele ol e **low** yegm esel ab ab am as luku òl el el eke k'ònyñ Jesu ew ew em ke -l'íbi ow a. ² Gbekò -n'am dad el òfr em -l'ese: «Ow itm eke si k'òny'n es gbegbl na em; ek'ow el eben, bòbar a owi b'ow ey bieku ab em.»

Yòw nyam ok Jesu mijey nuñ

Matie 26.6-13; Jan 12.1-8

³ Jesu im Betani baññ, Simò a eke legñ anym em **kokobe** ok a ec'akñ. Eke Jesu anñ ob ij lófu lís a, yòw nyam ow titm'n. N'ònym án gbél e mijey kòk nyam eke wél kok lebn em ab; lebn na, wél b'esy'n albatr, ke mijey a el nar† tasi em. N'òny l'òb es etñ l'ewl l'ok Jesu nuñ. ⁴ Agñ a ek'anñ yogñ a eci beb erurm etñ am eny abr dad el òfr em ese: «Kò na, ow elm ob ñuññ ana ee? ⁵ Ow itm eke mijey ikñ na, wél k'òl ij os ekñ yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a òñ ggbòru ee?» Etñ -n'am cak cak yòw a erm bebl em. ⁶ Gbekò Jesu dad niné: «Ègbr yòw ab es tin! Kò bla etñ am ijar ir gbre

† 13.29 Low na titm, etñ ow b'ow ey: odad na Grék em a, wél òtu eke itññ ejec'em dad ese egn ec'Iy titm, li b'ow l'ow. † 14.1 Òkm Ok 12.1-27. † 14.3 nar: likñ mum nyam eke wél b'oc in e mij a kokr án tuòtuò e mijey. Mijey a ec'án a el juma kok es nyam e labm sòg lakpo mum eci. Low ikñ na, low yegm esel ek'òny any a anake sakp oglog wél bi kok òñ any gben a.

ee? Low na eke li kok em e lís a el low nimamn. ⁷Tasi em a, ɔgbɔru ec'a, -n'annɔ ony ab seɣɣ a feɣ, [†]leɣɣ kaka feɣ ek'erurir a, ɔtur eke ki kokr el ów amamn; kɔ em, seɣɣ a feɣ mi k'ow m'anm ony ab. ⁸Yɔw na kok low yec'a eke l'ɔtu eke li ki kok a. L'ikɣ anym l'ok'm mijey na sos, em ec'uwɔmu em anɣ a eci. [†]⁹Low nawre m'am dad ony, wus na nimum af ec'usu kaka feɣ eke wel b'ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow ɔkn yɔw na e low, ke wel dád low a eke li kok a yeji.»

Judas am bebɔm eke b'ow ɔl Jesu ij

Matie 26.14-16; Luk 22.3-6

¹⁰Sica, **jam** esel lew yony ab em ec'ɣɣ nyam eke wel b'esɣ Judas Iskariot, im eɣɣ **egb** waw esel eɣbel a, etɣ dad el eke k'onny Jesu ɔɣ el. ¹¹Eke -l'irir odad na a, sos em iɣɣ el toɣ -l'ɣɣ -l'eb eke -li k'onny ow os. Ow ɔɣ Judas am ɔl akunda senyn yec'em eke li k'onny Jesu n'onny wel.

Pak ec'ob ij a eci sos bebɔm

Matie 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹²**Futufutu** ek'eɣru ánm em e leɣɣ krɛkrɛ eke wel b'ibi mɛɛɛb **Pak** ec'es gbɛgbɛl ec'ob ij ec'a, **jam** esel a ibrm Jesu nine: «Kɔ bogɣ am erur eke si k'im si bebɔm Pak ec'ob ij a e sos ee?» ¹³Etɣ Jesu dad in e jam esel ab em ec'agɣ yony nine: «Ímn baɣn a, b'ow ɔbar eɣɣ nyam ek'yuy mijel. Úsr eɣɣ ikɣ na jam, ¹⁴ke akɣ yec'eke li b'ow l'ey a, dádɣ akɣ es a eke low yeɣm agɣ es am ibrm usu a ek'in eci jam esel ab ab el k'ij Pak ec'ob a. ¹⁵Li b'ow li yeɣm ony êl afr yogɣ, oj gbɛl nyam eke akɣ e mob a feɣ iy neny em. Yogɣ anake b'ow kokr Pak ec'ob ij a.» ¹⁶Jam esel a im ok baɣn a, eɣɣ feɣ a ese lele eke Es Kɔtɔkɔ dadr el ab af, etɣ -li bebɔm Pak ec'ob ij a eci sos.

¹⁷Leɣɣ es ew em a, Jesu lele **jam** esel lew yony ab ab im yogɣ. ¹⁸Eke -n'annɔ ob ij usu ke -n'am ij ob a, Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: ony em ec'ɣɣ nyam ek'am ij ob em ab a, b'ow ɔl ij'm.» [†]¹⁹Jam esel a feɣ sos ɔw es etɣ eɣɣ eɣɣ am ibrm'n ese: «Kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» ²⁰Li dad wel nine: «Ony lew yony ab em ec'ɣɣ nyam, in a ek'am us abu em ab lɔfu nyam em a. ²¹Ee, tasi, eɣɣ ec'Iy b'ow uw ese lele eke Nyam Lel ewar in e lís ab af; [†]gbekɔ gbɛɛ éɛ eɣɣ a ek'am ɔl ij'r a eci! Eɣɣ ikɣ na, blel wel ewm'n ɔbɔ yeji.»

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korɛnt 11.23-25

²²Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em, n'onny in e **jam** esel a etɣ li dad nine: «Èbr, na el em e sos meɣl.» ²³Emeny l'oc

[†] 14.7 Èkn Ol ɔkn 15.11. [†] 14.8 Jwifel ogɣ a, eke eɣɣ uw a, wel b'udu'r sekp sɣɔsɣ etɣ wel b'ok'r mijey yeji; na e low anake Jesu am dad a. Èkn Matie 26.12 ec'akr otar a.
[†] 14.18 Bèbm'n Selu 41.10. [†] 14.21 Selu 22.2-19; Esayi 53.

mij kpək eke mar anj em, l'elu Nyam bia, n'ɔŋ in e jam esel a; etj el feŋ -l'egŋ. ²⁴Sica Jesu dad el nine: «Na el em e mebl, Nyam e **sinm** a[†] e mebl ek'am ow ok es agŋ nɔnɔ eci. ²⁵Low nawrɛ m'am dad ɔny: mi k'ow m'egŋm mar na sakp ejeci tonj ke ow él Nyam e **gbrengbi** usu a eci mar owr eke mi k'egŋ.» ²⁶Sica -l'egŋ es gbɛgbl a ec'ej[†] ba ow b'uwr, etj -n'im **Olivie** lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

²⁷Jesu am dad in e **jam** esel a ese: «Low a eke b'ow etj'm a b'ow ok ɔny wus ɔny eci ɔmn ab em. Tasi em a, Nyam Lél ab em wel nɔn eke *m'ow m'ibi mæceb* ɔsu es a etj *mæceb a feŋ b'ow ɔmu es.*[†] ²⁸Gbɛkɔ em eci uwɔmu em anj igb em a, m'ow m'ikŋ anym m'im Galile m'eku ɔny.» ²⁹Pier dad'r nine: «Ek'agŋ a feŋ b'ow igŋ elu ŋ es yeji, ow k'ow elm em gbɛ!» ³⁰Jesu dad'r nine: «Low nawrɛ m'am dad'ŋ: ncok na cɛ, gbuj ke ŋɔɔs íkŋ sakp yony a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» ³¹Kɔ Pier am dad lebl tuɔtuɔ em ese: «Eke ow it ŋ ab eci luw bɔbɔ yeji, mi k'ow m'ɔtum mi dadm m'esme m'uwm'ŋ any.» Etj jam esel ejec'a yeji dad eben.

Jesu am ŋɔŋ Nyam Jɛsemane

Matie 26.36-46; Luk 22.39-46

³²Jesu lele in e **jam** esel ab ab im ok usu nyam eke wel b'esŋ Jɛsemane.[†] Jesu dad in e jam esel a nine: «Eke m'aam mi ŋɔŋ Nyam a, òkr es aŋa.»

³³Etj l'esŋ Pier, Jak lele Jan ab eke k'im in ab. Sos ɔb nuŋ am ɔw'r es etj erm mij yeji am ok'r afŋn in es. ³⁴Li dad wel nine: «Sos es ɔw ek'el luw eci afŋn em ec'abŋ ab es; òkr es aŋa ke ɔsur.»

³⁵L'eri n'im kpekpe tel, l'ok ɔwrɔkp wus, l'ubu any es, etj n'am ŋɔŋ Nyam ek'ow it ke gbre ij eci wanci ikŋ na kpáb'r es lís. ³⁶N'am dad l'ese: «Aba, em Es,[†] ŋ em ów feŋ ec'abusu a anj; ɔny gbre e mij kpək na kpab'm es lís. Ke feŋ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ŋ am erur a.»

³⁷Etj l'ow n'etj jam esel nyahan a eke memn ibi. Li dad Pier nine: «Simɔ, am eru memn! Kɔ wanci nyam bɔbɔ yeji ɔtum ɔsum ee? ³⁸Àŋŋn any owr ɔsur ke ŋɔŋan, yec'etj ke k'éymn ebm ekn owi em. ɔny ec'abŋ a gbɛ inym es low feŋ e kok eci, kɔ ɔny e sos megl a gbɛ ijm lec ij.»

³⁹Emeny l'ewl meny n'im etj Nyam ŋɔŋn a el nenymbri nyam a cɛ. ⁴⁰Eke emeny l'ewl meny l'ow in e jam esel ogŋ a, n'etjjan wel memn

[†] 14.24 *sinm*: bèbmn Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. [†] 14.26 Èkn Matie 26.30 eci akr otar a. [†] 14.27 Zakari 13.7. [†] 14.32 *Jɛsemane*: nin eke Arame em ow e nyandre el “mun es ifir ob”. [†] 14.36 *Aba*: ke Arame em ana. Ow e nyandre el “em Es”.

eru em. Memn am bɔbm el anyamn; ow ɔŋ -l'uwmn low yec'eke -li ki dad Jesu ab any. ⁴¹Sakp nyahan em ec'a eke Jesu ewl ow a, n'am dad in e jam esel a l'ese: «Am erur memn ce ebr sel ee? Sica ow bebmn ab ŋ! Wanci a eke wel b'ow ɔl eŋŋ ec'Iy ij **sikpl** esel ec'abu em a, ow ŋ. ⁴²ŋgbr, s'imn! Kin, eŋŋ a eke am ɔl ij'm a ow titm ŋ!»

Jesu ec'ony

Matie 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴³Jesu odad anŋ nenym k'uwrn etŋ kpekŋ Judas, **jam** esel lew yony ab em ec'eŋŋ nyam ilm any. Agŋ a ek'ow in ab a, ɔnym ekŋ ekpr lele mab ler em ab. **Egb** waw esel egbel, ol e **low** yegm esel lel **agn** ekpekŋ ab ab anake erm el a. ⁴⁴Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikŋ anym yegm dedeku a akunda yec'em eke -li k'onyn ow a. Li dad nine: «Eŋŋ a eke m'ow mi joj neny a, in ana; ɔnyn in, ðcr imm in, ke ɔsur ir senyn senyn gɔŋ.» ⁴⁵Kpekŋ eke Judas im titm Jesu a, li dad nine: «Low yegm agŋ es!» Etŋ li joj ow neny. ⁴⁶Kpekŋ agŋ a ok'r af ɔny'n. ⁴⁷Jam esel ab em ec'eŋŋ nyam ɔdu in e lab ler em a eb, l'iy **egb** waw es ligbel a ec'abu elum es a etŋ l'ubr ow lɔru es.†

⁴⁸Jesu ɔdu odad eb etŋ am dad dedeku a ese: «Kɔ em eci ɔny a, ibrm eke k'otr ekŋ ekpr lele mab ler em ab ovr, ese low ŋuŋ kok es em el af ee? ⁴⁹ɔny ab ce m'anŋ seŋŋ a feŋ. Mi bi yegm agŋ low **Nyamel** gbɛl a e gbugŋ etŋ ɔnymn'm. Gbekɔ ow ey, yec'etŋ ke Nyam Lel em ec'ow a eke wel nɔn a iy neny.» ⁵⁰Kpekŋ jam esel a feŋ igŋ Jesu elu es, uru es im.† ⁵¹ŋgbafre nyam eke gbad ikpr nyam ce anŋ sos, am us Jesu jam. Wel k'onyn'n, ⁵²gbekɔ l'igŋ in e gbad a l'elu es, l'uru es sos ɔfr n'im.

Jesu im Sanedren ec'agŋ a ec'any af

Matie 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵³Agŋ a oc Jesu im **egb** waw es ligbel a eci gbugŋ a; yogŋ egb waw esel egbel a feŋ, **agn** ekpekŋ a, lel ol e **low** yegm esel ab ab as luku. ⁵⁴Pier anŋ akpoj em am us Jesu jam. N'im toŋ l'ey egb waw es ligbel a eci gbugŋ a. N'im n'eŋŋ usu ɔsu esel a etŋ li sig es al saw n'am ɔgbu al. ⁵⁵Egb waw esel egbel a lele **Sanedren** ec'agŋ ejec'a feŋ ab am ɔl danŋku ij nyam eke k'obr Jesu low yec'etŋ ke -l'ibi ow,† kɔ -n'eŋŋmn low kaka. ⁵⁶Tasi em a, agŋ kɔkɔ am ij danŋku yadŋ em Jesu e nuŋ af,† kɔ el ɔfr eci danŋku ij ab em yeji, neny ókrm el af. ⁵⁷Agŋ beb igb etŋ am ij danŋku yadŋ em in e nuŋ af dad ese: ⁵⁸«S'irir nenym li dad nine: “**Nyamel** gbɛl na ek'agŋ ec'abu in us a, in b'ow in ɔny in er in ok; eke ow'n b'ow in ij seŋŋ nyahan a, in b'ow in us ejeci nyam ek'in elm agŋ ec'abu em

† 14.47 Bèbmn Jan 18.26. † 14.50 Bèbmn Mark 14.27. † 14.55 Èkn Matie 26.59 ec'akr otar a. † 14.56 Bèbmn Selu 27.12; 35.11.

ec'ek'in us.»[†] 59 Odad na af bobo yeji neny okrm el af el e danju ij ab em.

60 Kpekɲ egb waw es ligbel a igb agɲ a feɲ ec'any af, etɲ am ibrm Jesu ese: «Kɔ wɛl ám dad sodad amua ok'ɲ af, ke k'ɔbm kpu ee?» 61 Kɔ Jesu yewal tiɲ; li cicm sar l'okm ow es. Emeny egb waw es ligbel a am ibrm'n sakp yony em ese: «Kɔ ɲ **Mesi**, Nyam a eke si b'igɲ nuɲ a ec'Iy ee?» 62 Jesu eɲɲ dad nine: «Ee, m'el; etɲ ɔny feɲ, b'ow ekan eɲɲ ec'Iy eke sig es Nyam abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anɲ afr eci jru em ám ow.»[†] 63 Odad na sosiem, egb waw es ligbel a ɔny in eci simob sus em a gbagbrm em,[†] etɲ dad nine: «Ey, s'ibram adanju ij! 64 ɔny obi yeji irir eke li dad low ɔbr any owi Nyam e lís. Kɔ ɔny e tutr el bogɲ ec'ee?» Agɲ a feɲ ɔb Jesu low ek'el in ec'ibi eci.[†] 65 Etɲ em yogɲ ec'agɲ beb am afl'l sar any. -N'awɲ ow any es, -n'am ɔr ow kukuta em, etɲ -n'am ibrm ow -l'ese: «Tutr ke úlm eɲɲ a es!» ɔbɔwi a eb'r abu em etɲ am dedɲ'n any af.[†]

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

66 Etɲ eke Pier anɲ wus a gbugɲ yogɲ ce a, **egb** waw es ligbel a eci ob oc ɔɲ lisel ab e nyam ow, 67 etɲ ekn'n eke n'am ɔgbu al. L'ok any es li ler ow senyn senyn etɲ li dad ow nine: «ɲ yeji anɲ Nasaret e Jesu ab.» 68 Kɔ l'egbr li dad nine: «Mi k'irim senyn senyn; low yec'a ek'am ɔl eke ki dad a, mi k'uwm any.» N'imn gbeɲ lisany a eci [etɲ ɲɔs ikɲ].[†] 69 Ob oc ɔɲ lis a ekn'n, etɲ emeny am dad agɲ a ek'anɲ yogɲ a ese: «Eɲɲ na, jam esel ab em ec'egɲ nyam!» 70 Kɔ Pier egbr sakp yony em dad nine: «Njan! Kaka!» Ek'ow ibn tel a, agɲ a ek'anɲ yogɲ a, am dad Pier ese: «Tasi, ɲ jam esel ab em ec'egɲ nyam, anke ɲ Galile wus af ec'egɲ!» 71 Gbeko Pier ɔdu eb dad nine: «Ek'ow el yadɲ m'am ɔny, ke Nyam kók'm low ɲuɲ! M'am ofn mi dad ek'egɲ na ek'am dadr in e low a m'uwm'n any.» 72 Odad na anɲ'n nenym n'am dad etɲ kpekɲ, ɲɔs ikɲ sakp yony em. Ow ɔɲ Pier ɔkn low a eke Jesu dad'r a: «Gbuɲ ke ɲɔs íkɲ sakp yony a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» Ow sosiem, n'am ikɲ ɔɲn.[†]

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38

15 1 Ibribr fafa em a, **egb** waw esel egbel a, **agɲ** ekpekp a, ol e **low** yegm esel a, lel agɲ a feɲ ek'el el e **Sanedren** ec'agɲ a, ec ok usu

[†] 14.58 Èkn Jan 2.19. † 14.62 Selu 110.1; Daniel 7.13 † 14.63 Èkn Matie 26.65 eci akr otar a. † 14.64 Èkn Ob Ap 24.16. † 14.65 Bèbmn Esayi 50.6. † 14.68 Mark eci silel esig beb em a, wel éɲnm sodad ek'anɲ ob na [...] eci aranɲ a. † 14.72 Èkn Mark 14.30. *N'am ikɲ ɔɲn*: odad na Grék em a, wɛl ɔtu eke itɲn ejec'em dad ese: *l'ogɲ es l'ey ɔkm etɲ n'am ikɲ ɔɲn*, oglog li b'ɔkn ow e low etɲ n'am ikɲ ɔɲn.

nyam eke ki bèbm low a ucu es. -N'ɔŋ wel ɔny Jesu awŋ etŋ -l'oc -n'im -n'ɔŋ ow **Pilat**.[†] ²Pilat ibrm Jesu nine: «Kɔ ŋ Jwifel ec'eb ebu ee?» Jesu ɔdu eb nine: «Ŋ obi dad.» ³Egb waw esel egbel a am dad ów enjɔŋ ɔɔɔ ok Jesu af. ⁴Ow ɔŋ emeny Pilat am ibrm Jesu ese: «Kɔ ŋ ótum dadm low kaka ee? Etŋ kɔ am iri ów amua fɛŋ eke -n'am dad -l'ok'ŋ af ab ee?» ⁵Kɔ Jesu dadm low kaka ij,[†] etŋ ow e low iti Pilat any afɔŋ es.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39–19.16

⁶Eke sakp sakp fɛŋ **Pak** ec'es gbɛgbl e legŋ b'ow a, **Pilat** b'elu sobel em es nyam eke dedeku a b'ibrm ab es. ⁷Kɔ egŋ nyam eke wel b'esŋ Barabas lele lawlel ab ab ek'égŋm Rom ec'es ew e low ebm a, anŋ sobel em. -L'el agŋ ek'el ec'erm bebl em ibi egŋ. ⁸Dedeku a uyu im enŋ Pilat, etŋ am ibrm'n ese: «Kòk low a eke lakpo lakpo fɛŋ bi kok a ɔŋ ey.» ⁹Pilat ewl am ibrm el ese: «Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔŋ ɔny ee?» ¹⁰Tasi em a, l'uw any eke nyamn eyr em **egb** waw esel egbel a oc Jesu is'r. ¹¹Egb waw esel egbel a am ok dedeku a al em dad ek'ow k'elu Barabas es ɔŋ el. ¹²Pilat emeny am ibrm dedeku a ese: «Sica bla lowi mi ki kok egŋ a eke b'esŋŋ Jwifel ec'eb ebu ab ee?» ¹³-N'am ɔg -li dad ow -l'ese: «Èw'r oliŋ af!» ¹⁴Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuɔtuɔ em -l'ese: «Èw'r oliŋ af!» ¹⁵Pilat erur eke ki kok dedeku a sos em iŋŋ; na sosiem l'elu Barabas es n'ɔŋ wel, etŋ n'ɔŋ wel ɔr Jesu say em gbuŋ etŋ l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliŋ af.

Srɔda eyŋ a am kokr Jesu miyer

Matie 27.27-31; Jan 19.2-3

¹⁶Srɔda eyŋ a ɔny Jesu elu lakp lokm a ek'el **Pilat** e gbuŋ a, etŋ -l'esŋ el lawlel likpr a fɛŋ ow. ¹⁷-Li sus ow mob sus em ebl kondonŋ nyam,[†] -li kok mirŋ em tufe etŋ -l'oc -l'us ow. ¹⁸Etŋ -n'am kokr ow miyer -l'ibrm ow -l'ese: «S'am esŋŋ'ŋ o, Jwifel ec'eb ebu!» ¹⁹-L'oc likŋni -n'am ɔr ow nuŋ nuŋ, -n'am fafl ow sar any, etŋ -n'am kok nyandre -l'ok ɔwɔkp wus ow ec'any af. ²⁰Eke -li kokar ow miyer bake ow uwr a, -n'ɔny mob sus em ebl kondonŋ a -l'oc ow es, etŋ -l'ewl meny -l'ot ow e mob tasi a -li sus ow. Etŋ sica -n'ɔny -l'elu ow gbɛŋ -n'am oc -n'im -l'ew ow oliŋ af.

Jesu ec'olikh af ew owi

Matie 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27

²¹Sica eke -n'anŋŋ ejagb af -n'aam a, -l'ɔbr Simɔ, Siren baŋŋ iy nyam ek'el Alesandr lele Rufus[†] ab ec'el es ek'anŋ akp em am ow, etŋ srɔda eyŋ

[†] 15.1 Èkn Matie 27.2 ec'akr otar a. [†] 15.5 Èkn Esayi 53.7. [†] 15.17 Èkn Matie 27.29 eci akp otar a. [†] 15.21 *Rufus*: Bèbm Rom 16.13.

a ɔny'n læc em eke li k'abum Jesu oliƙɔ.† 22-N'ɔny Jesu -n'im usu nyam eke wɛl b'ɛsɔ Gɔlgota ek'el nyandɛ em "Nuɔ kpɔk ec'usu". 23Yogɔ srɔda eyɔ a wuwlm mar lele **kpɛy** ab ɔɔ Jesu eke k'ɛgɔ, kɔ l'ɛgɔm l'ɛbm. 24-L'ɛw Jesu oliƙɔ af ɛtɔ -li *cɛc ow eci mob sus em a sɔsum oc kok em*,† -l'uw ɛgɔ ɛgɔ ec'ek'ɛbm ab any. 25Ibribr e wanci libarm af anake -l'ɛwr ow oliƙɔ af a. 26ɛtɔ ligɔg log nyam eke wɛl nɔn aru in ec'oliƙɔ a, am yɛgm low a nuɔ af eke wɛl ɔb'r low luw ec'a. Odad a el: "ɛgɔ na el Jwifel ec'ɛb ebu." 27Yogɔ cɛ -l'ok ɔw ɛɔɔɔ kok ɛsɛl yony yeji oliƙɔ af; nyam anɔ Jesu lidr abu af, ɛtɔ nyam anɔ'n nɛmm abu af. [28Nɛnɛ anake Nyam Lɛl ec'a e dad a iy nɛny a: *Wɛl awl'l ɔw ɛɔɔɔ kok ɛsɛl ec'araɔn*.]†

29Agɔ ek'am ɛcr yogɔ ec'a, *am ɛgɔn nuɔ em wɛwr'r* ɛtɔ am dad'r ɛsɛ: «Ŋ ek'am erur eke k'ufɔ **Nyamɛl** ab es ke sɛgɔ nyahan kpɛɔ ús ejɛc'a,† 30ɛbr ɔ sosi, ànɔ oliƙɔ af yogɔ us es!» 31ɛtɔ **ɛgb** waw ɛsɛl ɛgbɛl a, lel ol e **low** yɛgm ɛsɛl ab ab yeji am kokr'r miyer dadarir el ɔfr em ɛsɛ: «L'ɛb agɔ ejɛci l'ɛlu es, ɛtɔ l'ɔtum eke li k'ɛbr in sosi! 32Ke **Mɛsi** ikɔ na ek'el Israɛl ec'ɛb ebu a, ànɔ oliƙɔ af aɔa us es, ke s'ɛkn, ke s'úb'r nawrɛ tasi.» ɛtɔ ɔw ɛɔɔɔ kok ɛsɛl eke wɛl ɛw oliƙɔ af in ab a yeji am wɛwr'r.

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

33Sica lægɔ uyu nuɔ em a, nɛcɛbn ɛy wus a nimum af toɔ ok nɛcɛbles e wanci nyahan em. 34Nɛcɛbles e wanci nyahan em a, Jesu barm lebl tuɔtuɔ em nine: «*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*» (ek'el nyandɛ em: "ɛm e Nyam, ɛm e Nyam, kɔ bla ɛtɔ digɔ ɛlu'm es ee?")† 35Agɔ nyam nyam ek'anɔ yogɔ a iri odad na ɛtɔ dad nine: «Írir, n'am ɛsɔ Eli!»† 36ɛtɔ el em ec'ɛgɔ nyam uru es im oc mbra† usm el eci mar ab em, oc ujr likɔni nyam em ɛtɔ oc am ɔkɔ Jesu ek'ɛgɔ.† ɛtɔ li dad nine: «S'ɛwr nyamm es s'ɛkan ek'Eli b'ow ɔny usm'n es oliƙɔ na af!» 37ɛtɔ eke Jesu barm lebl ligbɛl nyam a, l'ok sɛl es. 38Wanci ab af cɛ **Nyamɛl** ab em eci gbɔd gbɛl gbɔda a eke wɛl ɛw ɛdɔn **usu** lala ab any a,† igɔ afr em a ɛtɔ agbr em araɔn didi toɔ ok ɛsr em a. 39Rom e srɔda eyɔ a eci anym ɛs a ek'ɔbr Jesu any a, ɛkn luw a ec'eɛl eke ɛcr ɛtɔ li dad nine: «Nje tasi ɛgɔ na Nyam ec'Iy!»

40ɔyɔw beb yeji anɔ yogɔ ɛtɔ am lɛr low a akpoj em.† El em a, Mari, Magdala baɔn yɔwi a, Salome lele Mari, Jak likekli lele Jose ec'el lis ab anɔ. 41ɔyɔw amua na, Galile ɛtɔ -li b'us Jesu jam ɛtɔ -li bi kok ow e lís e low fɛɔ.† ɔyɔw nɔnɔ beb yeji eke us Jesu jam ow Jerusalem a, anɔ yogɔ.

† 15.21 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 15.24 Selu 22.19. † 15.28 Mark eci silel esig oglog em a, wɛl ɛɔnm sodad ek'anɔ ob na [...] ec'araɔn a. Èkn Luk 22.37 lel Esayi 53.12 ab. † 15.29 Selu 22.7-8. Bèbmn Mark 14.58; Jan 2.19. † 15.34 Selu 22.2. † 15.35 Èkn Matie 27.47 ec'akr otar a. † 15.36 *mbra*: ow elm mij okr mbra kɔ okij em ec'ob mum eke b'eb mij nɔnɔ anym ab. † 15.36 Selu 69.22. † 15.38 Èkn ɔkm Ok 26.31-33. † 15.40 Bèbmn Selu 38.12. † 15.41 *ɔyɔw a*: èkn Luk 8.2-3.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁴²⁻⁴³Sica eke leḡḡ ew es a, Josef, Arimate baḡḡ iy a, am ow. L'el Jwifel e **Sanedren** ab em ec'any es nyam ek'in yeji am eku ɔmn em, Nyam e **gbrenḡbi** usu a e mowrer e low. Ow el **neneḡḡ** e sos bebm e leḡḡ, ek'el leḡḡ e wel b'eyḡḡ gbuḡ ke neneḡḡ b'ey wus a. Na sosisem l'oc lokm susu em, n'im n'eyḡḡ **Pilat** etḡ l'ibrm ek'ow k'oc Jesu e sos meḡl a ɔḡ'n.† ⁴⁴Pilat low iti any eke Jesu k'uw fafa. Na sosisem l'esḡ Rom e srɔda eyḡ eci nyimn es ligbel a ow etḡ l'ibrm ow eke Jesu uw ow ibn. ⁴⁵Sica eke Pilat iri eḡḡ ligbel a nenym a, n'ɔḡ Josef abusu eke k'im oc Jesu e sos meḡl a. ⁴⁶Josef im ɔl gbad ufu nimamn nyam, l'ow n'ony Jesu e sos meḡl a l'usm es oliḡḡ ab af, l'oc gbad ufu a li wiwrm ow ab etḡ l'oc n'im l'oc ow es **uwɔmu** lob nyam eke wel n'ɔḡ ur ab em. Etḡ li wuwl lebn ligbel nyam l'ow l'abl ow ec'em ey usu ab es. ⁴⁷Mari, Magdala baḡḡ yɔwi a, lele Mari, Jose lis ab, am ler yogḡ a eke wel am ew Jesu a.

Jesu eci luw em anḡ igb a

Matie 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

16 ¹Eke **neneḡḡ** e leḡḡ a ec'a, Mari, Magdala baḡḡ yɔwi a, Salome lele Mari, Jak lis ab, ɔl mun ḡḡḡḡ eke k'im ok Jesu e sos meḡl ab af. ²Dimas eci ibribr fafa eke ligbn am ey ɔkm a, -l'igb -n'aam **uwɔmu** ab af. ³-N'am dadarir el ɔfr em -l'ese: «Kɔ bwo ec'eyḡḡ b'ow wuwl lebn na ek'anḡ uwɔmu a ec'em ey usu a oc es ɔḡ ey ee?»

⁴Gbeḡ eke -li b'igbl any ogḡ -li ler a, -l'ekn eke lob a oc es anḡ saw em. ⁵-N'im -l'ok uwɔmu ab em, etḡ -l'ekn ḡḡbafre nyam eke sig es lidr ogog a, sus mob ufu kpaakp, etḡ ɔyɔw a erḡḡḡ ligbel am ɔny. ⁶Gbeḡ ḡḡbafre a dad el nine: «Erḡḡḡ k'ony ɔny; am ɔɔl Nasaret e Jesu a eke wel ew oliḡḡ af a; l'igb aḡḡ ek'uw ab em, n'anm aḡa. L'eer yogḡ a eke wel ew'r a. ⁷Sica imn ke dádr **jam** esel likpr a lele Pier ab eke in am ikḡ ɔny anym in im in eku ɔny Galile; yogḡ anake ɔny b'ow ɔny ekan in ese elel eke in dad ɔny ab af a.»†

⁸ɔyɔw a ok ɔkm uwɔmu ab em etḡ es uru em eb ejagb aam, anḡke sos am ufḡ el, etḡ erḡḡḡ am ɔny el. -Li dadm eḡḡ kaka low a, anḡke erḡḡḡ a afḡḡ el es.

Jesu e sos e yegm Mari, Magdala yɔwi a lel el em ec'agḡ yony ab

Matie 28.9-10; Luk 24.13-35; Jan 20.11-18

[⁹Eke sica Jesu igb luw em a, neneḡḡ e leḡḡ krekre a eci ibribr fafa a, l'ikḡ anym li yegm Mari, Magdala yɔwi a ek'ow em l'ogḡ **abḡ** enḡḡ lɔbn a

† 15.43 Èkn Matie 27.58 eci akr otar a. † 16.7 Èkn Mark 14.28.

sos. ¹⁰Kpekɲ Mari im eɲɲ **jam** esel likpr a ek'anɲ sos es ɔw em ke am ikɲ ɔɲɲ a, etɲ li dad wel low a fɛɲ eke l'ɛkn a. ¹¹Li dad agɲ a nine: «Jesu anɲ owr, m'ɛkn'n!» Kɔ eke -l'irir odad na a, -l'ubm ow nawrɛ.

¹²Ow e jam a, Jesu elu sos ɔkm akunda ejec'em, yegm jam esel yony ek'us ejagb aam kpukpu em a. ¹³L'ɛwl mɛny -l'ow, etɲ -l'otar ow e low akr -l'ok jam esel likpr a, kɔ el yeji wel ubm el nawrɛ.

Jesu elu sos ɔkm yegm jam esel lew nyam a

Matie 28.16-20; Luk 24.36-53; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-11

¹⁴Sica eke **jam** esel lew nyam a am ij ob a, Jesu elu sos ɔkm yegm el; etɲ n'am enym wel abr el ec'ɔmn eke -n'onym a lele el ec'erm tuɔtuɔ ab ab sosiem, anke wel egɲm ubm agɲ a ek'ɛkn in ec'owr anɲ a e low a nawrɛ.

¹⁵Etɲ li dad wel nine: «ɪmn wus na nimum af ke ɔbr Amani Mamn a e kokoba okr agɲ fɛɲ.† ¹⁶Egɲ yec'eke b'ow ɔny ɔmn ke wel b'ow ok mij nuɲ a, li b'ow n'ɛɲɲ sel; gbɛkɔ egɲ yec'eke k'ow ɔnym ɔmn a, Nyam b'ow ɔb'r low luw eci. ¹⁷Agɲ a eke b'ow ɔny ɔmn a, kin mɛny ewr eke b'ow ok ɔkm: -li b'ow -l'ogɲ abɲ eɲɲɲ em e nin em; -li b'ow -l'ɛbr sebr ejeci; ¹⁸eke -n'ony lorɲɲ abu em, etɲ -l'ɛgɲ ob kaka fɛɲ eke wel ok ob ɲɲɲ em yeji, ow k'ow kokm el low kaka; -li b'ow -l'at ɔlu abu nuɲ etɲ wel b'ow ewl.»

¹⁹Sica eke Es Kɔtɔkɔ Jesu dad el odad bake ow uwr a, n'im afr etɲ li sig es Nyam e lidr abu af.† ²⁰Jam esel a im etɲ am ɔb Amani Mamn a e kokoba susu a fɛɲ. Es Kɔtɔkɔ am elum el abu el e juma kok ab em, etɲ mɛny ewr fɛɲ eke -n'am elu ɔkm a, am yegm ek'el ec'odad a el nawrɛ tasi.]†

† 16.15 Bɛɛmn Ob Kok 1.8. † 16.19 Bɛɛmn Ob Kok 1.9-11. † 16.9-20 Mark e silel sig kɔkɔ em, wel ɛɲɲm akr 9-20.